

Motorisoidun liiketoiminnan vaikutukset Käsivarren erämaa-alueella

FCG Rakennettu Ympäristö Oy

Kansikuva: Taru Toivanen.

© Metsähallitus, Helsinki, 2026

ISSN-L 1235-6549

ISSN (verkkojulkaisu) 1799-537X

ISBN 978-952-377-162-8 (pdf)

Motorisoidun liiketoiminnan vaikutukset Käsivarren erämaa-alueella

Kuvailulehti

Julkaisija	Metsähallitus	Julkaisu-aika	4.2.2026
Luottamuksellisuus	Julkinen	Asianumero	MH 919/2026

Suojelualuetyyppi	erämaa-alue
Alueen nimi	Käsivarren erämaa-alue
Natura 2000 -alueen nimi ja koodi	Käsivarren erämaa FII300105

Tekijä(t)	FCG Rakennettu Ympäristö Oy
-----------	-----------------------------

Julkaisun nimi	Motorisoidun liiketoiminnan vaikutukset Käsivarren erämaa-alueella
----------------	--

Tiivistelmä

Metsähallitus käynnisti tammikuussa 2025 selvityksen motorisoidun liiketoiminnan vaikutuksista Käsivarren erämaa-alueella. Selvityksessä arvioitiin, onko toiminta saavuttanut alueen kantokyvyn ja aiheuttaako sen nykyinen laajuus haittaa paikalliselle väestölle, saamelaiskulttuurille, luontaiselinkeinoille, muille kävijöille tai muulle liiketoiminnalle. Asiantuntijatyöstä vastasi FCG Finnish Consulting Group. Selvitys toteutettiin tammi–marraskuussa 2025, ja aineistoa kerättiin laajasti sidosryhmiltä kyselyiden, haastatteluiden, maastokäyntien ja yleisötilaisuuksien avulla. Maastokäyntejä tehtiin huhti- ja elokuussa, ja lisäksi hyödynnettiin Metsähallituksen aineistoja sekä asiakaspalautteita.

Käsivarren erämaa-alue on käyntikertojen perusteella Suomen suosituin erämaa-alue. Moottorikelkkasafariyritysten määrä, erityisesti Haltille ja suosituimmille kalastusvesille suuntautuen, on kasvanut voimakkaasti. Vilkkain liikenne ajoittuu kevättalveen, kesällä lentoliikenteeseen sekä syksyllä metsästyskauteen. Motorisoitu liiketoiminta on lisännyt alueen elinvoimaa, parantanut saavutettavuutta ja koettua turvallisuutta sekä tarjonnut paikallisille yrityksille mahdollisuuksia matkailuelinkeinon harjoittamiseen. Toiminnan lisääntyminen on kuitenkin lisännyt rauhattomuutta vilkkaimpien reittien varrella ja heikentänyt osin erämaan hiljaisuuteen perustuvaa luontokokemusta. Kasvanut motorisoitu liiketoiminta ja vapaa-ajan kelkkailu ovat lisänneet poronhoitoon kohdistuvaa painetta kaventamalla laidun-, vasoma- ja talvilaidunalueita, häiritsemällä porojen luontaista laidunkiertoa, lisäämällä poronhoitajien työmäärää ja kustannuksia sekä heikentämällä erityisesti kevättalven vasomisaikaa. Lisääntynyt omatoiminen kelkkailu ja sallittujen reittien ulkopuolella kelkkailu on myös lisännyt häiriöitä ja yhteentörmäyksiä elinkeinojen ja eri käyttäjien välillä.

Erämaalain keskeiset tavoitteet, alkuperäisen luonnon säilyttäminen, poronhoidon edellytysten turvaaminen, luontomatkailun edistäminen sekä saamelaiskulttuurin turvaaminen toteutuvat nykytilanteessa selvityksen perusteella vain osittain. Matkailu alueella on kasvanut ja alkuperäinen erämaaluonto on pääosin säilynyt, mikä on linjassa lain tavoitteiden kanssa. Sen sijaan poronhoidon ja saamelaiskulttuurin edellytykset ovat heikentyneet.

Nykytilanteessa motorisoidun liiketoiminnan katsotaan olevan vielä kestäväällä tasolla, mutta alue on selvästi kantokyvyn kannalta käännekohdassa. Sidosryhmät korostavat tarvetta lisätä valvontaa, selkeyttää safarilupien myöntämiskriteerejä ja parantaa toiminnan seurantaa. Yhteinen näkemys on, että erämaan nykytila on turvattava ennakoivin toimin. Matkailun ja perinteisten elinkeinojen yhteensovittaminen edellyttää jatkossakin tiivistä vuoropuhelua ja yhteisiä pelisääntöjä, jotta Käsivarren erämaalain tavoitteet voivat toteutua myös tulevaisuudessa.

Avainsanat	erämaa-alueet, maastoliikenne, moottorikelkkailu, lentoliikenne, liiketoiminta, luontomatkailu, poronhoito, saamelaiskulttuuri
------------	--

Sarjan nimi ja numero	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 262		
ISSN-L	1235-6549	ISSN (verkkojulkaisu)	1799-537X
ISBN (pdf)	978-952-377-162-8		
Sivumäärä	53 s.	Kieli	Suomi
Kustantaja	Metsähallitus, Luontopalvelut		

Presentationsblad

Utgivare	Forststyrelsen	Utgivningsdatum	4.2.2026
Sekretessgrad	Offentlig	Diarienummer	MH 919/2026
Typ av skyddsområde	ödemarksområdet		
Områdets namn	Ödemarksområdet Lapska armen		
Natura 2000-områdets namn och kod	Käsivarren erämaa FI1300105		
Författare	FCG Rakennettu Ympäristö Oy		
Publikation	Konsekvenser av motoriserad verksamhet i ödemarksområdet Lapska armen		

Sammandrag

I januari 2025 inledde Forststyrelsen en utredning om konsekvenserna av motoriserad verksamhet i ödemarksområdet Lapska armen. I utredningen gjordes det en bedömning om huruvida verksamheten har uppnått områdets bärkraft och om dess nuvarande omfattning orsakar olägenheter för lokalbefolkningen, den samiska kulturen, naturnäringarna, andra besökare eller annan affärsverksamhet. Expertarbetet utfördes av FCG Finnish Consulting Group. Utredningen genomfördes i januari–november 2025 och en stor mängd material samlades in från intressentgrupperna med hjälp av enkäter, intervjuer, terrängbesök och möten för allmänheten. Terrängbesöken genomfördes i april och augusti, och utöver dem utnyttjades Forststyrelsens material och kundrespons.

Sett till antalet besök är ödemarksområdet Lapska armen Finlands populäraste ödemarksområde. Det har skett en kraftig ökning i antalet företag som bedriver snöskotersafari, i synnerhet till Halditjocko och de populäraste fiskevattnen. Den livligaste trafiken infaller under vårvintern, på sommaren i samband med flygtrafiken och på hösten under jaktsäsongen. Den motoriserade verksamheten har gett mer livskraft i regionen, dessutom har den förbättrat tillgängligheten och den upplevda säkerheten och erbjudit lokala företag möjligheter att bedriva turismnäring. I takt med att verksamheten har ökat har det dock blivit oroligare längs de livligast trafikerade rutterna och detta har delvis försämrat naturupplevelsen som bygger på tystnaden i ödemarken. Den ökade motoriserade verksamheten och skoterkörningen på fritiden har ökat trycket på renskötseln genom att minska betes-, kalvnings- och vinterbetesområdena, störa renarnas naturliga betesrotation, öka renskötarnas arbetsmängd och kostnader samt i synnerhet försämma kalvningstiden på vårvintern. En ökning av den självständiga snöskoteråkningen och snöskoteråkning utanför de tillåtna lederna har också lett till fler störningar och konflikter mellan näringarna och olika användare.

De centrala målen i ödemarkslagen som handlar om att bevara den ursprungliga naturen, trygga förutsättningarna för renskötsel, främja naturturismen och trygga den samiska kulturen förverkligas enligt utredningen endast delvis i nuläget. Turismen i området har ökat och den ursprungliga ödemarksnaturen har i huvudsak bevarats, vilket är i linje med målen i lagen. Däremot har förutsättningarna för renskötsel och för den samiska kulturen blivit sämre.

I nuläget anses den motoriserade verksamheten fortfarande vara på en hållbar nivå, men det är tydligt att området befinner sig vid en vändpunkt med tanke på bärkraften. Intressentgrupperna framhäver behovet av att utöka övervakningen, förtydliga kriterierna för att beviljas safaritillstånd och förbättra uppföljningen av verksamheten. Den gemensamma uppfattningen är att ödemarkens nuvarande tillstånd måste tryggas med förebyggande åtgärder. För att kunna samordna turism och traditionella näringar krävs även i fortsättningen en intensiv dialog och gemensamma spelregler för att ödemarkslagens mål för Lapska armen ska kunna uppnås även i framtiden.

Nyckelord ödemarksområden, terrängtrafik, snöskoteråkning, flygtrafik, affärsverksamhet, naturturism, renskötsel, samisk kultur

Seriens namn och nummer	Forststyrelsens naturskyddspublikationer. Serie A 262		
ISSN-L	1235-6549	ISSN (online)	1799-537X
ISBN (pdf)	978-952-377-162-8		
Sidantal	53 s.	Språk	Finska
Förlag	Forststyrelsen, Naturtjänster		

Govvidansiidu

Almmustuhtti	Meahciráđđehus	Almmustuhttináigi	4.2.2026
Luhtolašvuohhta	Almmolaš	Diáranummir	MH 919/2026

Suodjanguovlotiipa	meahcceguovlu
Guovllu namma	Giehtaruohtta meahcceguovlu
Natura 2000-guovllu namma ja koda	Käsivarren erämaa FII300105

Dahkki(t)	FCG Rakennettu Ympäristö Oy
-----------	-----------------------------

Almmustuhttima namma	Mohtorfievrruiguin dáhphávvu fitnodatdoaimma váikkuhusat Giehtaruohtta meahcceguovllus
----------------------	---

Čoahkkáigeassu

Meahciráđđehus álggahii ođđajagimánus 2025 čielggadusa mohtorfievrruiguin dáhphávvu finodatdoaimma váikkuhusain Giehtaruohtta meahcceguovllus. Čielggadusas árvvoštalle, leago doaibma olahan guovllu suvdinnávcca ja hehttego dan dálá viidodat báikkálaš olbmuid, sámekultuvrra, luondduealáhusaid, eará johttiid dehe eará fitnodatdoaimma. Áššedovdibarggus vástidii FCG Finnish Consulting Group. Čielggadus dahkkui ođđajagi-skábmamánus 2025, ja materiála čohkkejuvvui viidát čanusjoavkkuin jearahallamiid, meahccegalledemiid ja álbmotdílálašvuodaid bokte. Meahccegalledeamit dahkkojuvvojedje cuoŋo-borgemánus, ja lassin ávkkástalle Meahciráđđehusa materiálah ja áššehasmáhcahagaid.

Giehtaruohtta meahcceguovlu lea galledemiid mielde Suoma bivnnuheamos meahcceguovlu. Skohtersafáritfitnodagaide mearri, eandalii Háldái ja bivnnuheamos guollečáziide, lea lassánan garasit. Ealaskeamos johtalus lea gidđadálvve, geassit girdinjohtalus áigge ja čakčat meahcástanbaji áigge. Mohtorfievrruiguin dáhphávvu fitnodatdoaimma lea lasihan guovllu eallinfámu, buoridan fáhtehahttuvuođa ja vásihuvvon dorvvolašvuoda sihke fállan báikkálaš fitnodagaide vejolašvuodaid mátkeealáhusa hárjeheapmái. Doaimma lassáneapmi lea goittotge lasihan ráfehivuoda ealaskeamos johtolagaid guoras ja heajudan oassái meahcceguovllu jaskesvuhtii vuodđuduvvan luondduvásáhusa. Lassánan mohtorfievrruiguin dáhphávvu fitnodatdoaimma ja friddja áigge skohtervuodjin leat lasihan deaddaga boazodollii ja gáržžidan guohtun-, guottet ja dálveguohtunguovlluid, hehtten bohccuid lunddolaš guohtonlotnašuvvama, lasihan boazodolliid barggu ja goluid ja heajudan eandalii gidđadálvve guottetáiggi. Lassánan luovos vuodjin ja johtolagaid olgobeale vuodjin leat maiddá lasihan hehttehusa ja oktiibeaskkehemiid ealáhusaid ja eará geavaheiddjiid gaskkas.

Meahcceguovlolága guovddáš mihttomearit, álgovuđolaš luonddu seailuheapmi, boazodoalu eavttuid dorvvasteapmi, luondduturisma gárgeheapmi ja sámekultuvrra dorvvasteapmi ollašuvvet dálá dilis dušše oassái čielggadeami mielde. Turisma guovllus lea lassánan ja álgovuđolaš meahcceleuondu lea eanaš seilon, mii čuovvu mihttomeriid linnjái. Dan sadjai boazodoalu ja sámekultuvrra eavttut leat hedjonan.

Dálá dilis mohtorfievrruiguin dáhphávvu fitnodatdoaimma gávnnaht leat vel suvdilis dásis, muhto guovlu lea čielgasit doajáhagas suvdinnávcca ektui. Čanusjoavkkut deattuhit dárbbu lasihit bearráigeahču, čielggasmahttit safárilobiid miedihaneavttuid ja buoridit doaimma čuovvuma. Almmolaš oaidnu lea, ahte meahcceguovllu dálá dili galgá dorvvastit ávašteaddji vugiiguin. Turisma ja árbevirolaš ealáhusaid oktiiheiveheapmi gáibida boahttevuodasge lávga dialoga ja oktasaš doaibmanjuolggadusaid, vai Giehtaruohtta meahcceguovllu mihttomearit sáhttet ollašuvvat maiddá boahttevuodas.

Čoavddasáni	meahcceguovllut, meahccejohtalus, skohtervuodjin, girdinjohtalus, fitnodatdoaimma, luondduturisma, boazodoallu, sámekultuvrra
-------------	---

Ráiddu namma ja nummir	Meahciráđđehusa luondduduodjalanalmustahhttimat. Ráidu A 262		
ISSN-L	1235-6549	ISSN (internetpreanttus)	1799-537X
ISBN (pdf)	978-952-377-162-8		
Siidolohku	53 s.	Giella	Suomagiella
Goasttideaddji	Meahciráđđehus, Luonddubálvalusat		

Sisällys

1 Johdanto	9
2 Selvityksen toteutus.....	10
2.1 Aineisto ja menetelmät.....	10
3 Käsivarren erämaa-alueen motorisoidun liiketoiminnan nykytila.....	12
3.1 Motorisoitu liiketoiminta lumiseen aikaan	13
3.2 Motorisoitu liiketoiminta lumettomaan aikaan	15
3.3 Muu motorisoitu toiminta.....	17
3.4 Muu alueen toiminta.....	17
3.5 Saamelaisuus ja luontaiselinkeinot.....	17
4 Selvityksen tulokset.....	20
4.1 Yrityskysely ja haastattelut.....	20
4.2 Kysely kuntalaisille ja matkailijoille.....	21
4.3 Maastokäynti huhtikuu 2025.....	22
4.4 Maastokäynti elokuu 2025	28
4.5 Siidojen ja alkuperäisväestön jäsenten haastattelu	33
4.5.1 Saamelaiskäräjien haastattelu	33
4.5.2 Karesuvannon yleisötilaisuus	36
4.5.3 Vasaran siidan haastattelu.....	37
5 Vaikutusten arviointi	40
5.1 Motorisoidun liiketoiminnan vaikutukset alueen luontomatkailuun	40
5.2 Motorisoidun liiketoiminnan vaikutukset saamelaiskulttuuriin ja luontaiselinkeinoin	41
5.3 Motorisoidun liiketoiminnan vaikutukset paikallisiin ja muihin alueen käyttäjiin	44
5.4 Erämaalain tavoitteiden toteutuminen	45
5.4.1 Erämaa-alueeseen liittyvät lait ja suunnitelmat.....	45
5.4.2 Erämaalain tavoitteiden toteutuminen.....	45
5.5 Keinovalikoima haittavaikutusten ennaltaehkäisemiseksi	48
6 Johtopäätökset	52
Lähteet.....	53

1 Johdanto

Tämän selvityksen tavoitteena on pyrkiä löytämään vastauksia kysymykseen, onko motorisoitu liiketoiminta saavuttanut Käsivarren erämaa-alueella kantokykynsä. Käytännössä kyse on siitä, aiheuttaako motorisoitu liiketoiminta nykyisessä laajuudessaan haittaa paikalliselle väestölle, saamelaiskulttuurille, luontaiselinkeinoille, retkeilijöille ja muulle liiketoiminnalle ja sen kehittymiselle. Selvitystyön aikana on kerätty eri sidosryhmien

näkemykset siitä, millainen motorisoitu liiketoiminta olisi alueella mahdollista nyt ja tulevaisuudessa.

Selvityksen lopputuloksissa arvioidaan, toteutuuko Käsivarren erämaa-alueella erämaalain tavoitteet, ja esitetään keinovalikoidaan mahdollisten haitallisten vaikutusten ehkäisemiseksi sekä tarkastellaan motorisoidun liiketoiminnan tulevaisuuden mahdollisuuksia.

2 Selvityksen toteutus

Selvitys toteutettiin tammi-marraskuussa 2025. Vastauksia selvityksessä asetettuihin kysymyksiin lähdettiin selvittämään kysely- ja haastattelututkimuksen avulla. Näkemyksiä kerättiin kevään ja kesän 2025 aikana yleisötilaisuuksissa, haastatteluiden, maastokäyntien ja kyselyiden avulla. Lähtöaineistona toimivat myös Metsähallituksen aineistot ja asiakaspalautteet (Metsähallitus 2019, 2022, Ohenoja & Leppänen 2010a, 2010b, Hansen 2024, Enontekiön alueen safari- ja rekikuljetusyrittäjien palautekyselyt 2021–2024, Safaritilastot ja myönnettyt maastoliikenneluvat).

2.1 Aineisto ja menetelmät

Selvityksessä kerättiin tietoa laajasti eri sidosryhmiltä vaikutusten arvioinnin perustaksi eri menetelmillä. Selvitys käynnistettiin kahdella yleisötilaisuudella helmikuussa 2025 Kilpisjärvellä. Haastatteluiden ja kyselyiden lisäksi huhtikuussa ja elokuussa 2025 tehtiin kaksi maastokäyntiä Käsivarren erämaa-alueelle, missä haastateltiin vastaantulevia liikkuja ja havainnoitiin alueen käyttöä ja motorisoitua toimintaa. Kerätyn aineiston lisäksi työn taustamateriaalina on käytetty Metsähallituksen aikaisempia selvityksiä ja tilastotietoa (Metsähallitus 2019, 2022, 2021–2024, 2025, Ohenoja & Leppänen 2010a, 2010b, Hansen 2024).

Taulukko 1. Työn aikataulu ja vaiheistus.

Aikataulu ja vaiheistus	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Työn aloitus	X										
Lähtötiedot ja nykytila	X	X									
Yleisötilaisuudet		X									
Ensimmäinen tutkimusosuus			X	X	X						
Toinen tutkimusosuus						X	X	X			
Analysointi ja raportointi								X	X	X	
Työn esittely											X

Taulukko 2. Kerätty aineisto ja menetelmät.

Vaikutuksen kohde	Kysymyksen asettelu	Menetelmät
Vaikutukset luonto- matkailuun	• Motorisoidun liiketoiminnan nykytila ja vaikutukset alueella toimivien yritysten yritystoiminnan kehittämiseen sekä mahdolliset ristiriidat erilaisten yritysten tuotteiden välillä. • Yritysten näkemykset alueen nykyisen palvelutarjonnasta riittävästä sekä näkemykset mahdollisista muutoksista asiakaskokemuksissa.	• Yrittäjien teemahaastattelut • Täydentävä sähköpostikysely sopimusyrityksille • Metsähallituksen Asiakaspalvelu-, Toteutus- ja Maastopalvelutiimin haastattelut
Vaikutukset saamelaiskulttuuriin ja luontaiselinkeinoihin	• Nykyisen motorisoidun liiketoiminnan vaikutukset luontaiselinkeinoihin ja saamelaiskulttuurin olemassaoloon, toimintamahdollisuuksiin sekä matkailutoiminnan mahdollisuuksiin • Saamelaiskulttuurin kohdalla huomioidaan sen holistinen luonne. • Haastateltavia ovat Käsivarren paliskunnan poroisäntä, siidojen jäsenet, muut alueen luontaiselinkeinoja harjoittavien alkuperäisväestön jäsenet ja saamelaiskäräjät.	• Alkuperäisväestön edustajien haastattelut • Haastatteluja tehdään myös pohjoissaameksi • Saamelaiskäräjien haastattelu • Paliskunnan ja siidojen haastattelut
Vaikutukset paikallisiin ja alueen muihin käyttäjiin	• Paikallisten asukkaiden kokemukset ja näkemykset alueen motorisoidusta liiketoiminnasta omaan elinympäristöön ja alueen käyttöön • Alueen muiden käyttäjien kokemukset alueen motorisoidusta liiketoiminnasta ja onko toiminnalla vaikutusta alueen vetovoimaisuuteen luontomatkailukohteena	• Haastattelut maastossa kesä/talvi • Sähköinen kysely: • Tavoitteena laaja otanta • Kyselyn jako eri kanavissa: kunta, Luontoon.fi, QR-koodit, yritysten kautta asiakkaille

3 Käsivarren erämaa-alueen motorisoidun liiketoiminnan nykytila

Motorisoidulla liiketoiminnalla tarkoitetaan liiketoimintaa, jossa käytetään motorisoituja ajoneuvoja tai koneita keskeisenä osana toiminnan tuottamista tai palvelujen tarjoamista. Käsivarren erämaahan suuntautuvalla motorisoidulla liiketoiminnalla tarkoitetaan erityisesti matkailuun liittyviä moottorikelkka-

safareja, moottorikelkkareikikuljetuksia sekä helikopteri- ja vesitasokuljetuksia.

Käsivarren erämaa-alueelle (kuva 1) suuntautuu myös muuta motorisoitua toimintaa, mikä ei liity edellä kuvattuun liiketoimintaan. Kaikkeen erämaa-alueelle suuntautuvaan motorisoituun toimintaan, liiketoiminta mu-

Kuva 1. Käsivarren erämaa-alueen palveluvarustus.

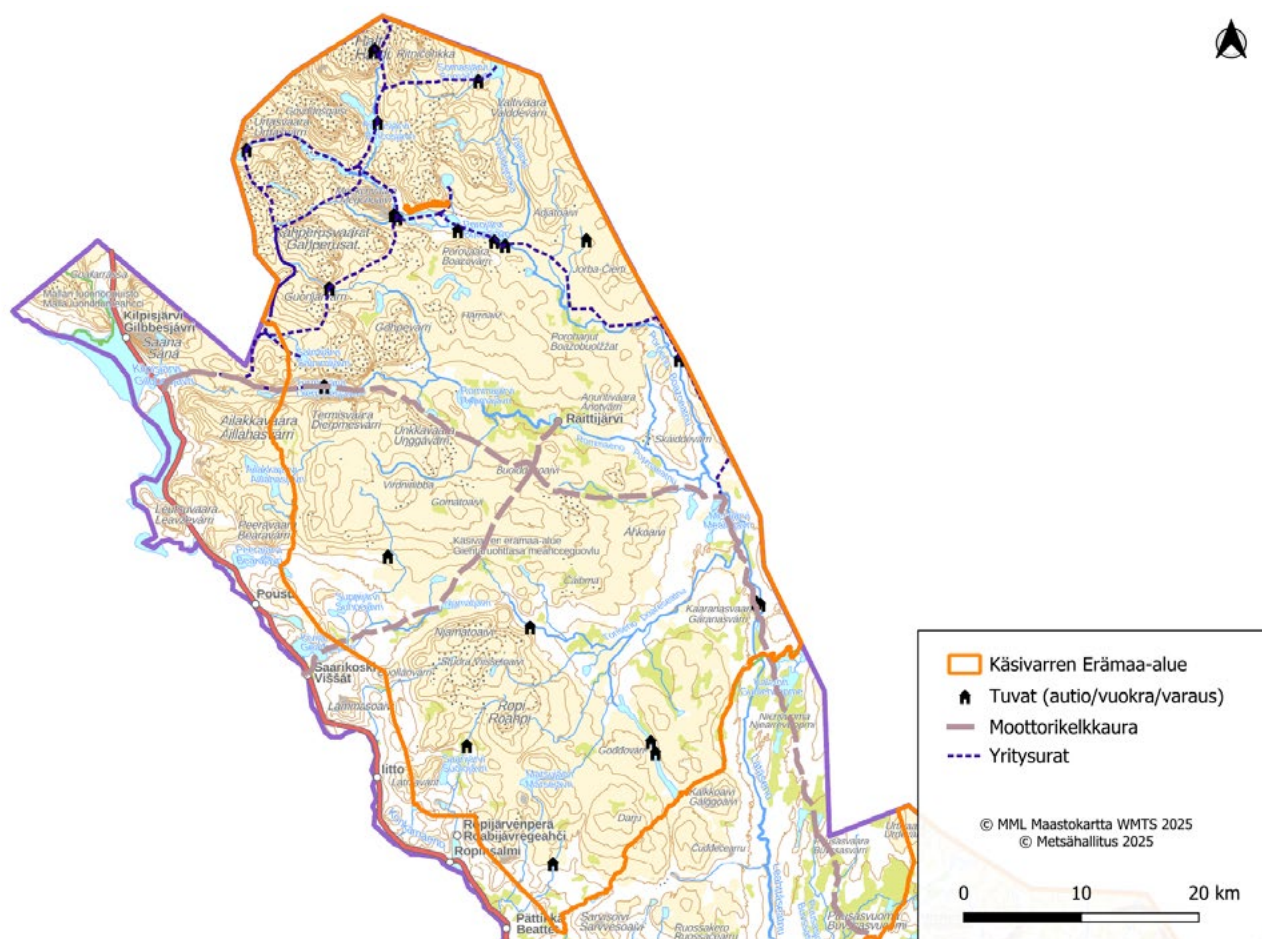
kaan lukien, on kuitenkin oltava Metsähallitukselta hankittu maastoliikennelupa muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta (maastoliikennelain 4 §:n mukaiset poikkeukset mm. poronhoito ja viranomaistoiminta) (Maastoliikennelaki 1710/1995). Motorisoidun toiminnan lisäksi alueelle suuntautuu runsaasti lihasvoimin tapahtuvaa vaellus- ja virkistystoimintaa.

3.1 Motorisoitu liiketoimintalumiseen aikaan

Suomessa voi harrastaa moottorikelkkailua virallisilla moottorikelkkailureiteillä sekä kuntien, yhdistysten ja Metsähallituksen ylläpitämällä moottorikelkkailu-urilla. Reitit ovat moottorikelkkaliikenteeseen tarkoitettuja, tieliikennelaissa määriteltäviä väyliä, ja niiden käyttö on maksutonta ja vapaata. Metsähallituksen kelkkailu-urat ovat maksullisia

ulkopaikkakuntalaisille, ja yksityishenkilön tulee hankkia uralupa niillä ajamiseen. Lupa kotikuntaan on aina maksuton. Uraluvalla saa ajaa vain Metsähallituksen avaamilla urilla. Käsivarren erämaa-alueelle sijoittuu Metsähallituksen luvanvarainen moottorikelkkailu-ura, minkä lisäksi Metsähallitus on myöntänyt moottorikelkkasafari- ja rekikuljetustoimintaan safarisuostumuksia merkittyjen moottorikelkkailu-urien ulkopuolelle (kuva 2).

Pääasiassa Haltille ja Käsivarren suosituimmille kalastusvesille suuntautuvien moottorikelkkasafariyritysten määrä on kasvanut viime vuosina voimakkaasti. Vuosina 2019–2024 safariyritysten määrä Käsivarren erämaa-alueella on kasvanut kuudellatoista yrityksellä (safariyritysten määrä 48 kpl vuonna 2024). Rekikuljetustoimijoita alueella on n. 22 kpl, osa rekikuljetustoimijoista on myös safaritointimijoita.

Kuva 2. Alueet, joille motorisoitua liiketoimintaa suuntautui talvella 2024–2025.

Safareiden määrä erämaa-alueella on kasvanut vuodesta 2018 vuoteen 2024 noin sadalla safarilla (taulukko 3). Vuosiin mahtuu vuoden 2020 selkeä lasku safareiden määrässä ja vuoden 2021 suuri nousu. Molemmat ilmiöt johtuivat koronapandemiasta. Ensin pandemia lamaannutti osan toiminnasta, mutta sitten kotimaan matkailun suosio nou-

si selvästi, kun ulkomaille ei voitu matkustaa (Työ- ja elinkeinoministeriö 2023). Vuonna 2024 Käsivarren erämaa-alueelle tehtiin 459 safaria. Kelkkojen määrä on noussut kuten myös asiakkaiden määrät. Kelkkojen määrästä ei ole tilastotietoa ennen vuotta 2023 (taulukko 3).

Taulukko 3. Safaritilastot käsivarren erämaa-alueella.

Vuosi	Safarit	Kelkat	Asiakkaat
2018	343	-	844
2019	371	-	959
2020	254	-	591
2021	518	-	1 464
2022	456	-	1 354
2023	428	1 513	1 809
2024	459	1 601	1 686

Kuva 3. Kelkkasafari Käsivarren erämaa-alueella 14.4.2025. Kuva: Taru Toivanen.

3.2 Motorisoitu liiketoiminta lumettomaan aikaan

Lumettomana aikana motorisoitu liiketoiminta koostuu ainoastaan lentoliikenteestä. Käsivarren erämaa-alueelle suuntautuneessa helikopteri- ja vesitasoliikenteessä asiakasmäärät ovat olleet viimeisen kolmen vuoden aikana yhteensä noin 600–700 asiakasta vuodessa ja toiminta on vilkkaimmillaan kesä-elokuun aikaan eli kalastuskaudella.

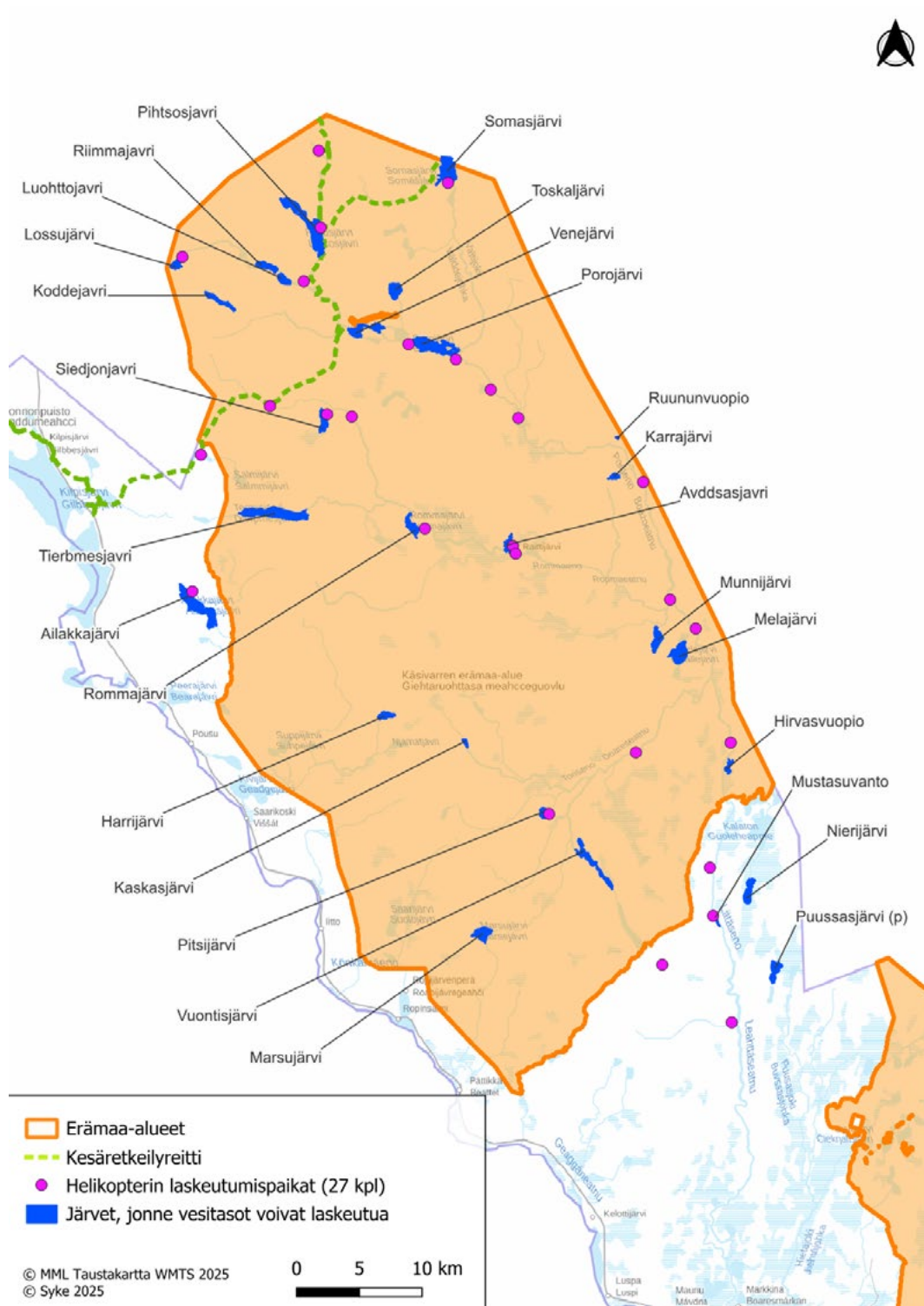
Suomessa EU:n lentotoiminta-asetus 965/2012, vesiliikennelaki, vesilaki, ilmailulaki ja ilmailumääräykset määrittelevät säännöt, joiden mukaisesti vesialueita saa käyttää vesilentokoneiden lentoonlähtö- ja laskupaikoina. Ilmailulain mukaan ”Ilma-aluksen lentoonlähtöön ja laskuun saa tilapäisesti käyttää avointa vesialuetta” ja vesilain mukaan ”jokaisella on oikeus tarpeetonta vahinkoa, haittaa tai häiriötä aiheuttamatta kulkea vesistössä ja sen jäällä”. Vesilentokoneella voisi periaatteessa laskeutua mille tahansa jär-

velle, jos kyseessä on vesialueen tilapäinen käyttö ja jos vesistölle ei ole erikseen asetettu sellaisia rajoituksia tai kieltoja, joita tulisi huomioida.

Käsivarren erämaa-alueen järville ei ole erikseen määritelty rajoituksia tai kieltoja, joten vesitasotoimintaa harjoitetaan alueen kaikilla laskeutumiseen soveltuvilla järville (kuva 5). Hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisesti Raittijärvelle ja Pitsusjärvelle on rakennettu laiturit, joilla pyritään keskittämään vesitasotoimintaa muutamille järville erämaa-alueen virkistysvyöhykkeellä. Lisäksi Käsivarren erämaa-alueelle on myönnetty kahdelle yritykselle maanomistajan suostumus laskeutumiseen hoito- ja käyttösuunnitelmasa määritellyille laskeutumisalueille (kuva 5). Näiden lisäksi erämaa-alueen ulkopuolella laskeutumispaikkoja ovat Saarijärven, Ailakajärvien ja Kalkkoavien tupien pihapiirissä sekä Lätäsenon varressa sijaitseva laskeutumispaikka (3 kpl).

Kuva 4. Vesilentokone Käsivarren erämaa-alueen Skadjajärvellä 15.8.2025. Kuva: Taru Toivanen.

Kuva 5. Alueet, joille motorisoitua liiketoimintaa suuntautui kesällä 2025.

3.3 Muu motorisoitu toiminta

Lumiseen aikaan Käsivarren erämaa-alueelle suuntautuu runsaasti moottorikelkkailua, joka ei kuitenkaan ole liiketoimintaa. Omassa kotikunnassaan maastoliikenneluvan voi hakea maksuttomasti. Enontekiöllä vakituisesti asuville lupa myönnetään pitkäkestoisena ja se koskee myös merkittyjen urien ulkopuolella ajamista. Kiintiökaudelle 2023–2025 Enontekiön kuntaan on myönnetty paikallisille 453 maastoliikennelupaa.

Muita maastoliikennelupia on myönnetty seuraaviin ajon tarkoituksiin 310 kappaletta: huolto, kiinteistölle kulku rasiitteesta poiketen, kalavesien hoito, kalastus, metsästysjärjestelyt, saaliin nouto, rakennustarpeiden kuljetus, tapahtuma ja muu käyttö. Muuhun käyttöön maastoliikennelupa myönnetään esimerkiksi entiselle enontekiöläiselle perinteisen luonnonkäytön harjoittamiseen. Kesäaikainen maastoliikenne on pääsääntöisesti kiellettyä herkän luonnon kulumisen vuoksi. Se on sallittu vain erityisen painavasta syystä, ja lupia myönnetään luonnonhyödyntämistehtäviin kuntakohtaisin rajoituksin erikseen sovituille maastourille.

Poroelinkeino on Käsivarren erämaa-alueen suurin maankäyttäjä ja poronhoitoon liittyvää moottorikelkkailua sekä kesällä mönkijäliikennettä suuntautuu koko erämaa-alueelle. Poronhoitoon kuuluvien työtehtävien suorittamiseen moottorikäyttöisillä ajoneuvoilla ei tarvitse hakea erillistä lupaa (maastoliikennelain 4 §).

3.4 Muu alueen toiminta

Käsivarren erämaa-alue on yksi Suomen suosituimmista vaelluskohteista ja tärkeä virkistysalue niin paikkakuntalaisille kuin ulkopuolaisille. Alue on vaelluksen ja pyöräilyn lisäksi paikallisille tärkeää kalastus- ja pyyntialuetta, lumipeitteisenä aikana kalastusalueille liikutaan yleisimmin moottorikelkoilla. Käsivarren suur tunturialue ja sen vaikutuspiiriin kuuluvat alueet ovat tunnet-

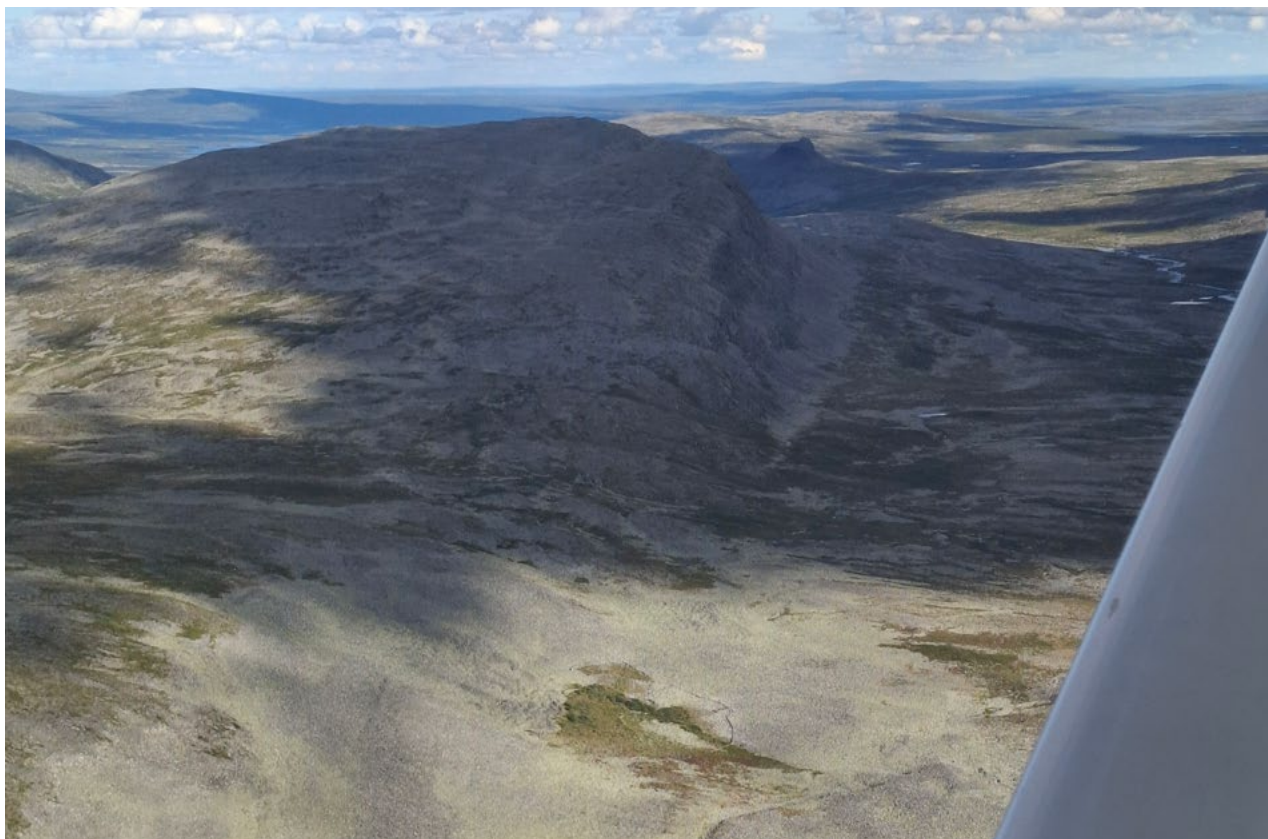
tuja erityisesti riekon metsästysalueena. Hyvinä riekkovuosina riekon ansapyynnillä on taloudellista merkitystä osalle metsästäjistä. Virkistyskäyttöä ja luontomatkailua palvelee 20 Metsähallituksen ylläpitämää autio- ja varastupa ja kolme vuokrakämppeä. Lisäksi alueella sijaitsee kaksi Metsähallituksen käytössä olevaa huolto- ja valvontatupa.

Kalastus on yksi Käsivarren matkailun keskeisiä vetovoimatekijöitä. Suurtuntureilla kalastusmatkailun kannalta halutuin saaliskala on rautu eli nieriä. Kesäinen kalastusmatkailu kohdistuu tällä hetkellä valtaosin harjuksen. Kalastusta harjoittavat alueella paikalliset, matkailijat ja kalastusmatkailupalveluita tarjoavat yritykset.

Kilpisjärvellä sijaitsee Helsingin yliopiston biologinen asema, ja sen toiminta on vaikuttanut ja vaikuttaa myös tutkimusaktiivisuuteen Käsivarren erämaassa. Alue on laajuutensa ja luonnontilaisuutensa vuoksi esimerkiksi globaalin ilmastotutkimuksen merkittävä seuranta-alue.

3.5 Saamelaisuus ja luontaiselinkeinot

Saamelaiskulttuuriin katsotaan kuuluvaksi saamen kieli sekä saamelaisten perinteiset elinkeinot ja niiden nykyaikaiset harjoittamisen muodot. Vakiintuneessa käytännössä saamelaisten perinteisinä elinkeinoina pidetään poronhoitoa, kalastusta, metsästystä, keräilyä sekä saamen käsityötä (duodji). Saamelaisten perinteisiä elinkeinoja ja luontosuhteen vaalimista uhkaavat ympäristöministeriön selvityksen (Hansen 2024) mukaan monenlaiset kilpailevat maankäyttömuodot kuten esimerkiksi matkailu. Käsivarren erämaa-alue on tärkeä saamelaisille. Alueen saamelainen kulttuurimaisema muodostuu perinteisestä luonnonkäytöstä, paikannimistä, maaston muodoista ja maisemaan liitettävistä tarinoista, pyhistä paikoista ja historiasta. Saamelainen kulttuurimaisema muodostuu ennen kaikkea maisemaan liitetystä arvoista, tapaoikeudesta ja perinteisestä tiedosta.

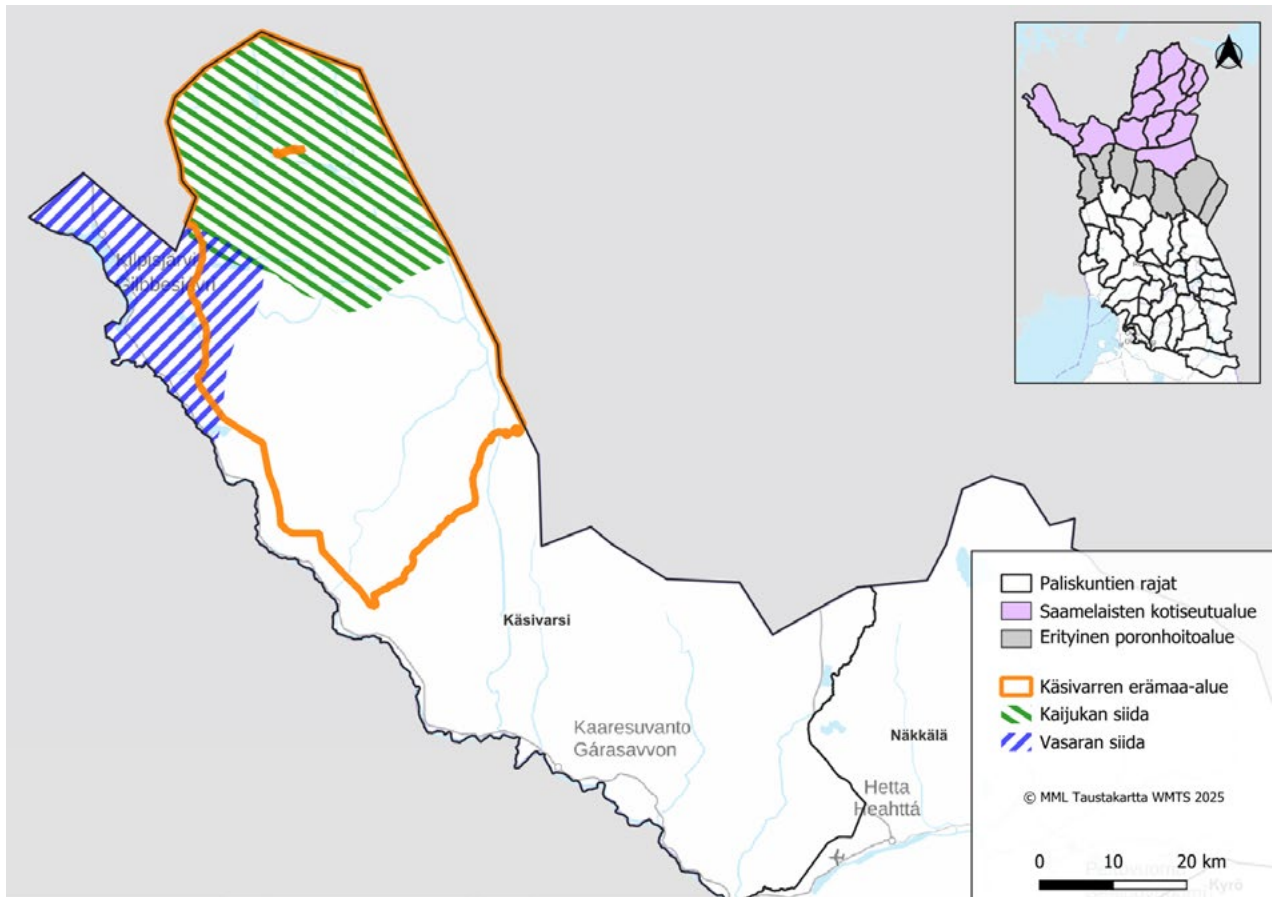
Kuva 6. Kuvan alalaidassa näkyvä kivinen kaarre on 1930-luvulla kivistä rakennettu poroaita, joka on yksi erämaa-alueelta löytyvistä kulttuuriperintökohteista. Kuva: Taru Toivanen.

Saamelaisille erämaa ei ole autio siinä merkityksessä, etteikö siellä toimittaisi tai sillä olisi taloudellista käyttöä. Saamelaisille ei ole olemassa alueita, joita ihminen ei käytäisi, vaan erämaa on nykyäänkin elinkeinon harjoittamisen paikka. Perinteisten elinkeinon harjoittamisella ei ole vain toimeentulollista merkitystä, vaan se on koko kulttuurin aineellinen ja henkinen perusta. Vastaavasti erämaa merkitsee suurimmalle osalle ulkopaiikkakuntalaisia virkistyskäyttäjiä tietöntä, asumatonta ja kohtalaisen laajaa aluetta, joka on luonnonmukaisessa tilassa. Erämaa on heille vapaa-ajan viettopaikka.

Käsivarren erämaa-alueella poronhoito on keskeisin saamelaisen kulttuurin harjoittamis- muoto ja elinkeino. Käsivarren erämaa-alue kuuluu kokonaisuudessaan Käsivarren paliskunnan alueeseen ja muodostaa sen pinta- alasta liki puolet (noin 46 %). Paliskunnat ovat Poronhoitolain 6 §:n mukaisia hallinnollisia yksiköitä, jotka vastaavat poronhoidosta alu-

eellaan (PHL 848/1990). Poronhoitoalueen pohjoisimmat 20 paliskuntaa muodostavat PHL 2 §:n mukaisen erityisesti poronhoitoa varten tarkoitetun alueen ja 13 paliskuntaa sijoittuu saamelaisten kotiseutualueelle (kuva 7).

Saamelaisenemmistöisen Käsivarren paliskunnan alueella poronhoito on säilynyt hyvin perinteisenä, ja poroja hoidetaan edelleen siidoittain eli tokkakunnittain. Siidajärjestelmässä on kyse ihmisen ja poron välisestä luonnollisesta suhteesta, jossa porojen luontainen laidunkierto rytmittää poronhoitajien perheiden elämää. Siidajärjestelmässä poroa ei nähdä ensisijaisesti taloudellisena toimeentulon lähteenä, vaan sen perustana ovat saamelainen kulttuuri ja saamen kieli. Käsivarren erämaa-alueella harjoitettava poronhoito rytmittää koko alueen saamelaisyhteisön elämää, ja saamen kieli on poronhoitotyössä päivittäisessä käytössä. Jokaiselle siidalle on historian saatossa muodostunut

Kuva 7. Käsivarren erämaa-alueen sijoittuminen poronhoitoalueeseen ja paliskuntiin nähden sekä Käsivarren paliskunnan siidojen karkeat aluejaot.

omat erilliset toiminnalliset alueensa, joiden rajoja poronhoitajat noudattavat paimennuksessaan. Käsivarren paliskunnan poronhoito on jakautunut neljään pääsiidaan: Erkunan (Ergoniid), Kova-Labban (Gová-Labba), Kaijukan (Gáijjogiid) ja Vasaran siidaan. Talvisin nämä siidat jakautuvat vielä pienempiin tokkakuntiin, talvikyliin, joita voi olla talven mukaan 5–11 kappaletta.

Käsivarren paliskunnassa on noin 190 poronostajaa eli osakasta ja paliskunnan alueella suurin sallittu poromäärä on 10 000 eloporoa. Noin 80 % paliskunnan poroista ja poronhoitajista toimii Käsivarren erämaa-alueella. Käsivarren erämaa-alueen pohjoisosassa toimii Kaijukoiden, Kilpisjärven ja Termisjärven välisellä alueella Vasaran siida ja erämaa-alueen eteläosassa Kova-Labban siida. Siidojen alueita on osittain aidattu laidunkiertäidoin ja porojen kulkeutumista Norjan puolelle estävät valtakunnan raja-aidat.

Käsivarren erämaa-alueella ainoastaan Raittijärven saamelaiskylälle sijoittuu ympärivuotista asutusta, ja asukkaat ovat pääosin poronhoitajia perheineen. Muualle erämaa-alueelle sijoittuu poronhoitajien käyttämiä kausiluontoisia asutuksia ja tupia. Saamelaiskulttuuriin liittyviä muinaisjäännöksiä ja muita arkeologisia kulttuuriperintökohteita ovat esimerkiksi vanhat kotasijat, asuinkentät sekä poroaidat, kuten Pitsusjärvellä ja Bierfjärvellä nähtävissä olevat vanhat kivikaarteet. Kulttuurimaisemaa ei kuitenkaan ole vain rakennettu ympäristö ja arkeologinen kulttuuriperintö, vaan alueet ja kohteet, joita alueen käyttäjät niiden kulttuuristen sisäisten merkitysten kautta arvottavat tärkeiksi. Käsivarren erämaa-alue kokonaisuudessaan on saamelaisista kulttuurimaisemaa ja tärkeä saamelaisille.

4 Selvityksen tulokset

Selvityksen yrityshaastatteluiden ja -kyselyn, asukas- ja käyttäjäkyselyn sekä maastokäyntien haastatteluiden keskeisiä tuloksia esitetään raportissa lyhyinä yhteenvetoina.

4.1 Yrityskysely ja haastattelut

Käsivarren erämaa-alueella toimivia yrityksiä haastateltiin maaliskuussa 2025 puhelin- ja Teams-haastatteluina. Haastatteluja tehtiin yhteensä kahdeksan. Lisäksi Metsähallituksen sopimusyrityksille lähetettiin täydentävä kysely, mihin yrityksillä oli mahdollisuus vastata maaliskuun 2025 aikana. Kyselyyn vastasi 35 yritystä. Yrityksiltä kysyttiin heidän toiminnastaan erämaa-alueella, ovatko he kokeneet muutoksia erämaa-alueelle suuntautuvan matkailun asiakaskäyttäytymisessä ja miten he kokevat motorisoidun liiketoiminnan nykytilanteessa vaikuttavan erämaalain tavoitteisiin.

Yritykset ovat havainneet joitain muutoksia asiakaskäyttäytymisessä viime vuosien aikana. Matkailun kysyntä alueella on kasvanut selvästi, erityisesti sesonkiaikoina kuten huhtikuussa, jolloin moottorikelkkailu on vilkkaimmillaan. Tämä on johtanut ruuhkiin samoilla reiteillä ja lisännyt painetta alueen infrastruktuurille. Hiihtäjien määrä alueella on kasvanut ja sesonki pidentynyt. Samalla on ilmennyt myös haasteita: kokemattomien omatoimimatkailijoiden ja uusien yrittäjien määrä on kasvanut, mikä on näkynyt ajoittain lisääntyneinä pelastus- ja opastustehtävinä maastossa. Monilla matkailijoilla varustetaso ja taidot eivät vastaa olosuhteiden vaatimuksia. Kaikki yritykset eivät kuitenkaan ole havainneet muutoksia ja oma asiakaskunta ja määrät ovat vakiintuneita.

Vastaajien mukaan joitain ristiriitoja eri käyttäjäryhmien välillä on ilmennyt. Usein syy ristiriitoihin todetaan olevan tiedon puutteen johtuvaa ja eri ryhmien välisen vuorovaiku-

tuksen puute. Törmäystä tapahtuu hiihtäjien ja moottorikelkkailijoiden välillä, kun hiihtäjät käyttävät moottorikelkkailuun tarkoitettuja uria. Hiihtäjät eivät aina tiedä, että reitit on suunniteltu moottorikelkkailua varten tai että huoltoura on yrityskäytössä. Vastaajat korostavat, että paikalliset yritykset osaavat liikkua alueella, noudattavat sääntöjä ja tuntevat alueen toimijat. Ristiriitoja syntyy, kun toimija ei tiedä alueen toimintatapoja tai ei noudata sääntöjä.

Yritykset kokivat yleisesti, että alueen matkailutoiminta on pääosin kestäväällä tasolla. Noin kaksi kolmasosaa haastatelluista totesi, että toiminta on luonteeltaan lyhytaikaista eikä sillä nähdä olevan merkittäviä pitkän aikavälin vaikutuksia ympäristöön. Toisaalta osa kyselyyn vastanneista toi esiin huolensa siitä, että erityisesti suosituimmilla alueilla luonnon kuluminen ja häiriintyminen ovat kasvavia ongelmia, ja joidenkin mielestä toiminta ei enää kaikilta osin ole kestäväällä pohjalla.

Motorisoidun liiketoiminnan, kuten moottorikelkkailun, koettiin olevan vielä hallinnassa, mutta osa vastaajista ei enää toivonut sen määrän kasvavan. Huolena nousi erityisesti omatoimisen kelkkailun lisääntyminen, jonka katsottiin aiheuttavan enemmän haittaa kuin ohjatun safaritoiminnan. Kritiikkiä esitettiin safarilupien lupakäytännöistä sekä vuokratupien ajoluvista (maastoliikennelupa käyttötarkoituksella ”Kiinteistölle kulku rasiitteesta poiketen”), joita pidettiin puutteellisina. Kriteereitä luvan saamiseksi pidettiin liian löyhinä. Yksittäiset vastaajat pitivät nykyisiä rajoituksia kelkkailuaikoihin tai helikopterin laskeutumisalueisiin turhan tiukkoina. Lisäksi valvonnan resurssit koettiin vähäisiksi ja riittämättömiksi. Erityisesti nousi esiin huoli siitä, ettei toimijoilta vaadita riittävää asiantuntemusta tai koulutusta, mikä voi vaarantaa toiminnan vastuullisuuden pitkällä aikavälillä. Yritykset korostivat motorisoidun liikkumi-

sen tuovan turvaa erämaa-alueelle ja mahdollistavan sinne pääsyn myös sellaisille kävijöille, jotka eivät välttämättä omin voimin pääsisi alueelle.

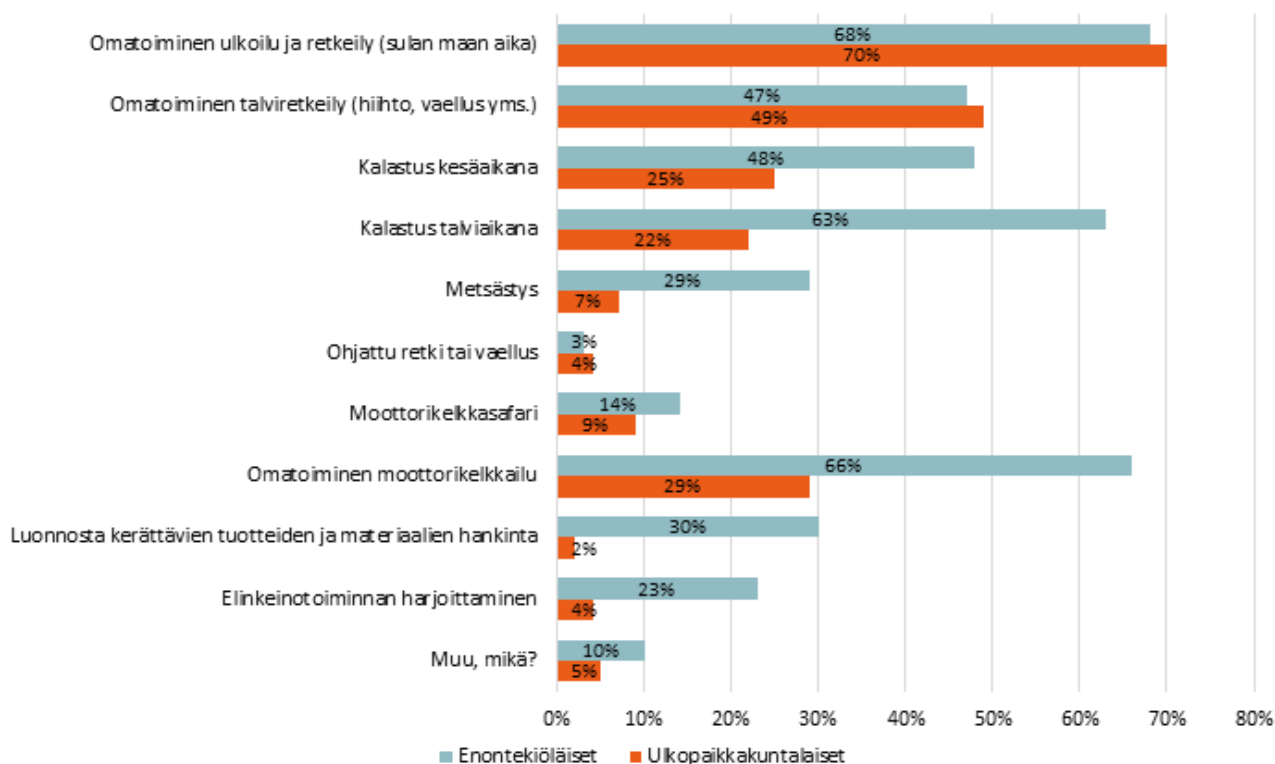
4.2 Kysely kuntalaisille ja matkailijoille

Kyselyn avulla kerättiin tietoa Käsivarren erämaa-alueen käyttäjien kokemuksista alueen motorisoidusta liiketoiminnasta ja siitä, onko toiminnalla vaikutusta alueen käyttöön ja tavoitteisiin aluetta käyttävien näkökulmasta. Kysely oli auki vastaajille koko maaliskuun 2025 ajan ja sitä jaettiin Metsähallituksen tiedotuskanavissa sekä Enontekiön kunnan kanavissa. Kyselyyn saatiin 754 vastausta. Vastaajista 17 % oli enontekiöläisiä ja 83 % muualta Suomesta. Vastaajat jakautuivat tasaisesti ympäri maata. Lähes kaikki vastaajat olivat käyneet Käsivarren erämaa-alueella viimeisen 2–3 vuoden aikana. Enontekiöläiset liikkuvat Käsivarren erämaassa useammin kuin muil-

la paikkakunnilla asuvat. Suurin osa kyselyyn vastanneista enontekiöläisistä liikkuu alueella kuukausittain tai kausiluonteisesti tai viikoittain ja suurin osa ulkopaikkakuntalaisista liikkuu alueella vuosittain.

Erämaa-alueella liikutaan monesta syystä ja sen merkitys eri vastaajaryhmille vaihtelee (kuva 8). Kyselyn vastausten perusteella voidaan arvioida, että enontekiöläisille alue on tärkeä paitsi virkistysalueena, myös eri elinkeinojen harjoittamisen paikkana ja oma-toimisen moottorikelkkailun, kalastuksen ja metsästyksen kannalta tärkeänä paikkana. Ulkopaikkakuntalaisille alue on tärkeä etenkin retkeilyn kautta (kuva 8).

Käsivarren erämaa-alueella on monia merkityksiä vastaajille ja sitä lähestytään eri näkökulmista. Se on kotiseutu ja lähivirkistyspaikka, rauhoittumisen ja hiljentymisen paikka, elinkeinojen harjoittamisen paikka, ainutlaatuinen luontoympäristö, ravinnon lähde ja kulttuurisesti tärkeä alue.

Kuva 8. Vastaajien syy vieraillla Käsivarren erämaa-alueella (vastaajaryhmittäin).

Vastaajia pyydettiin kuvaamaan motorisoituun liiketoimintaan liittyviä hyviä asioita ja mahdollisia siihen liittyviä haasteita avoimilla kysymyksillä. Vastaajien eniten mainitsemia hyviä asioita olivat:

- Työpaikat ja taloudelliset hyödyt alueelle
- Elinvoimaa kuntaan, palveluiden parantuminen
- Alueen saavutettavuus helpommin ja laajemmin, esimerkiksi liikuntarajoitteisille
- Mahdollistaa monille upeasta luonnosta nauttimisen
- Pelastustoiminta ja turvallisuuden lisääntyminen
- Kelkkaurat helpottavat hiihtämistä ja muita kulkijoita.

Vastaajien eniten mainitsemia haasteita olivat:

- Luontoon kohdistuvat vaikutukset ja maaston kuluminen
- Roskaaminen maastossa
- Hallitsematon matkailun kasvu ja safarilupien väärinkäytöt
- Luvaton kelkkailu reittien ulkopuolella
- Melu- ja saastehaitat
- Porotalouden harjoittamisen vaikeutuminen
- Miten säännöistä ja rajoituksista laaditaan yhdenvertaisia
- Osaamattomien toimijoiden lisääntyminen.

Osa vastaajista on sitä mieltä, että motorisoitua toimintaa tulisi rajoittaa ja osa taas sitä mieltä, että toiminnasta ei nykyisellään aiheudu haasteita, mutta haasteita luovat käyttäjät, jotka eivät noudata sääntöjä tai toimivat muuten vastuuttomasti. Kyselyn avoimissa vastauksissa mielipiteet puolesta ja vastaan jakautuivat lähes tasan vastaajien kesken. Suurin osa vastaajista kaipaa tilanteen parempaa hallintaa ja selkeyttämistä.

Vastaajat saivat esittää avoimella vastauksella ehdotuksia ratkaisuihin tai kehitysehdotuksia siitä, miten haitallisia vaikutuksia voitaisiin ehkäistä ja mahdollisuuksia hyödyntää Käsivarren erämaa-alueella. Vastauksissa eniten esille tullut keino oli valvonnan lisääminen. Suurin osa vastaajista kokee, että valvonta alueella on puutteellista. Vastaajat toivovat enemmän valvojia maastoon, kovempia rangaistuksia sääntöjen rikkojille ja tarkempaa lupien seurantaa. Monet ajattelevat, että ongelmat eivät johdu sääntöjen puutteesta, vaan niiden valvonnan puutteesta. Heidän mielestään lisärajoitusten sijaan pitäisi keskittyä nykyisten sääntöjen noudattamiseen ja valvomiseen. Vastaajat pohtivat erilaisia rajoituksia tai kiintiöitä motorisoituun liikenteeseen erämaa-alueella. Vastaajat kuitenkin painottavat, että paikallisten tulee saada käyttää aluetta perinteisiin elinkeinoihin, kuten kalastukseen, poronhoitoon, metsästykseen ja keräilyyn. Toinen selkeä kehitysehdotus, mitä vastaajat ehdottivat, oli tiedon lisääminen alueen erityispiirteistä, säännöistä ja rajoituksista matkailijoille mutta myös alueella toimiville yrityksille.

4.3 Maastokäynti huhtikuu 2025

Käsivarren erämaa-alueella tehtiin maastokäynti 14.–16.4.2025, jonka yhteydessä haastateltiin erämaa-alueella vastaan tulleita kulkijoita ja havainnoitiin liikennettä. Maastokäynti suunnattiin erämaa-alueen vilkkaimmin liikennöidyille reittiosuuksille (kuva 10). Maastokäynti ajoittui suosituimpaan ajankohtaan vierailla alueella. Kahtena päivänä kehi oli selkeä ja aurinkoinen, mikä näkyi heti etenkin alueelle suuntautuneen moottorikelkkailun määrässä.

Haastattelutilanteita kertyi kolmen päivän aikana 24 kappaletta, joissa tavoitettiin yhteensä 105 henkilöä. Kokonaisuudessaan maastokäynnin aikana havaittiin 357 kulki-
jaa Käsivarren erämaassa tai matkalla erämaa-alueelle (kuva 10). Haastateltavat olivat

Kuva 9. Haastatteluhetki Pitsusjärven autiotuvalla 15.4.2025. Kuva: Taru Toivanen.

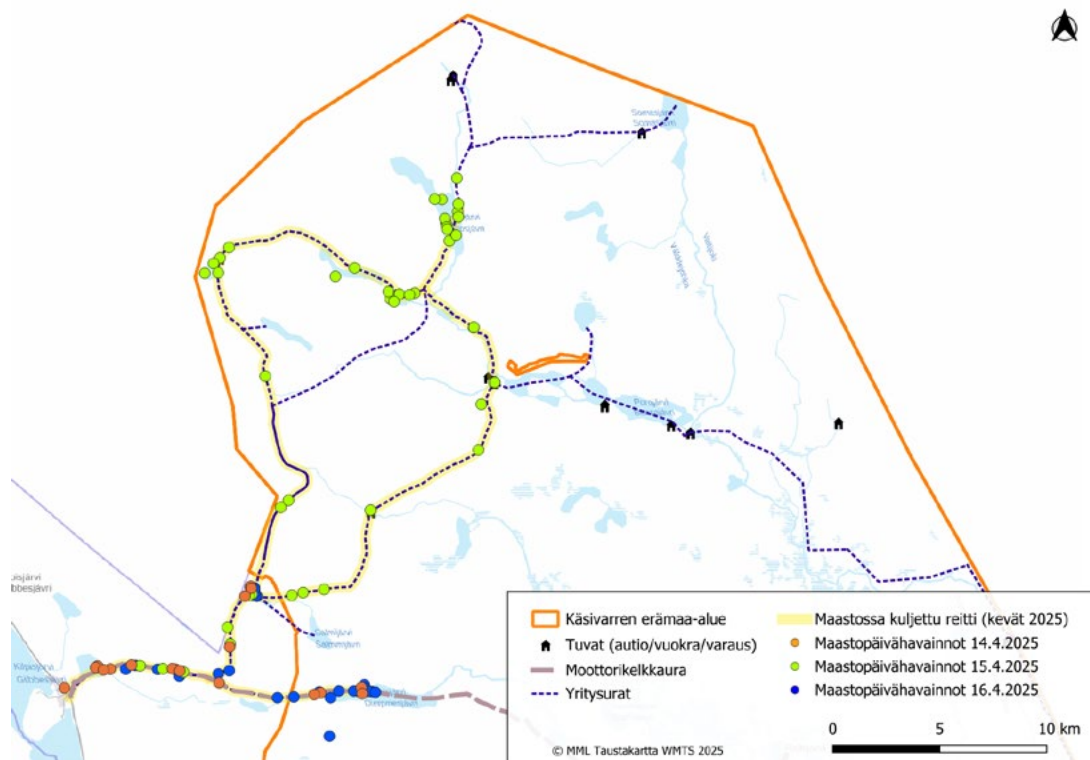
pääosin lomailijoita Enontekiön ulkopuolelta, mutta mukaan mahtui myös paikallisia oppaita, eräopasopiskelijoita ja poromiehiä. Haastateltavissa oli yksin ja kaksin kulkevia omatoimimatkailijoita sekä suurempia 4–14 hengen ryhmiä, joista pääosa oli opastetulla matkalla.

Havaintojen mukaan alueella kulki lähes yhtä paljon hiihtovaeltajia kuin moottorikelkkailijoita ja lisäksi vastaan tuli koiravaljakkoita (kuva 11). Kilpisjärven ja Termisjärven välillä kulki myös päivähiittäjiä. Haastateltavista noin puolet oli alueella monen päivän oma-toimisella hiihtovaelluksella ja puolet päivän kestäväällä opastetulla moottorikelkkasafarilla. Lisäksi alueella oltiin omatoimisella koiravaljakkovaelluksella, pilkkimässä, opastetulla opintomatalla, opastetulla liitovarjoiluretkellä, poronhoitotöissä sekä opastetulla hiihtovaelluksella, jossa yövyttiin joko teltassa, autio- tai varaustuvassa.

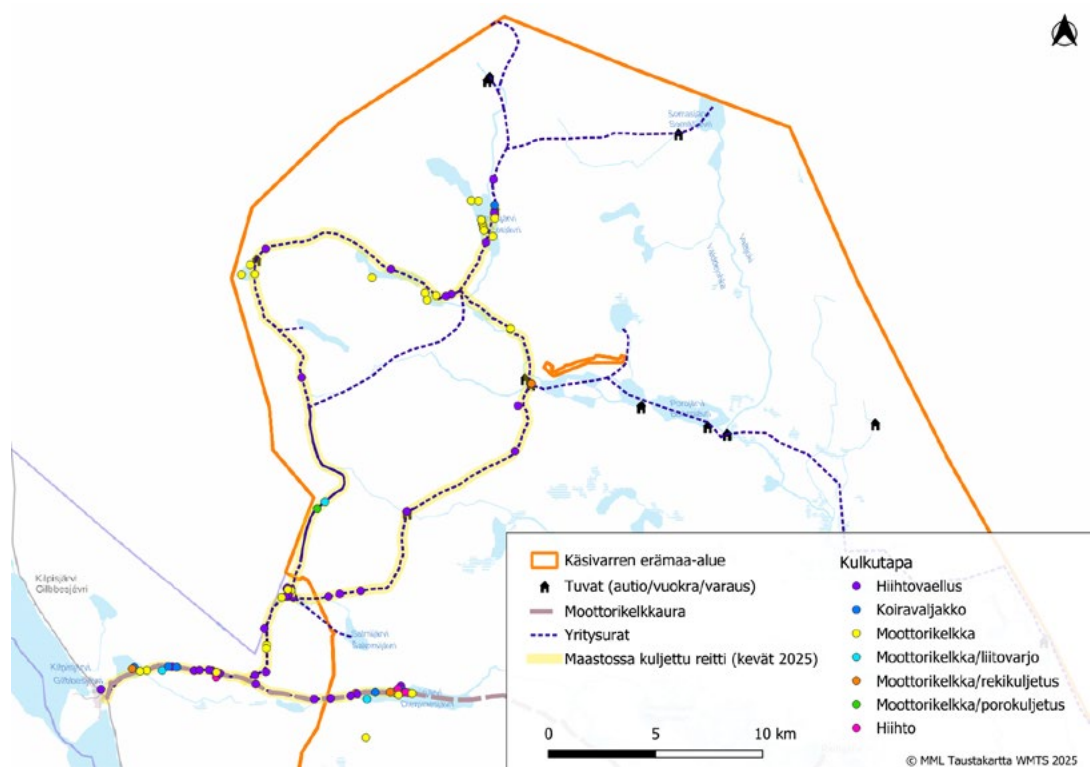
Käsivarren erämaa-alue oli valittu vierailukohteeksi etenkin Suomen mittapuulla ainutlaatuisen maiseman, suurtunturien ”hui-

puttamisen” sekä rauhan ja erämaisyyden vuoksi. Yksittäiset vastaajat mainitsivat syiksi myös Norjan läheisyyden, alueen turvallisuuden (palveluverkosto), lumivarmuuden vuoden aikaan nähden sekä hyvät keliolosuhteet kyseisellä hetkellä. Yksi vastaajista oli halunnut viettää 60-vuotissyntymäpäiviään Haltin huipulla. Kaikki vastaajat aikoivat vierailla alueella uudestaan ja noin puolet vastaajista oli käynyt alueella jo aikaisemmin sekä vierailut myös kesäaikaan. Opastettuihin matkoihin osallistuneista suurin osa oli alueella ensimmäistä kertaa.

Moottorikelkkasafarin valinneiden matkailijoiden perusteluissa korostuivat muun muassa mahdollisuus saavuttaa Haltin huippu, harrastaa pilkkimistä sekä henkilökohtaiset fyysiset rajoitteet. Esimerkiksi eräs pariskunta kertoi alueen olevan heille merkityksellinen, ja he olivat vuosikymmenten ajan vierailleet siellä vaeltaen ja hiihtäen. Tällä kertaa he kuitenkin valitsivat moottorikelkkasafarin, koska eivät enää uskoneet kuntonsa riittävän vaellukseen. Vastaavasti eräs hiih-

Kuva 10. Huhtikuun maastokäynnillä kuljettu alue sekä tehdyt havainnot.

Kuva 11. Maastossa havaittujen kulkijoiden kulkutapa.

Kuva 12. Kelkkasafari ohittamassa Meekonjärven autiotupaa 15.4.2025. Kuva: Taru Toivanen.

tovaeltaja pohti alueelle palaamista yhdessä liikuntarajoitteisen puolisonsa kanssa ja harkitsi moottorikelkkasafaria mahdollisena tapana jakaa kokemus.

Lähes kaikki vastaajat olivat kyseisen vierailunsa aikana havainneet moottorikelkkailua alueella. Havainnot koskivat pääosin pieniä, selkeästi opastettuja ryhmiä, mutta yksittäisiä havaintoja tehtiin myös yli kymmenen kelkkailijan ryhmistä, yksittäisistä kelkkailijoista sekä Rajavartiolaitoksen henkilöistä ja poronhoitajista. Suurin osa vastaajista oli jo etukäteen tietoinen alueen vilkkaasta motorisoidusta toiminnasta eikä kokenut sitä erityisen häiritseväksi, vaikka osa kertoi yllättyneensä toiminnan ja kävijämäärien runsaudesta. Muutama vastaaja kertoi vierailukokemuksensa häiriytyneen kelkkailusta, mikä oli liittynyt vaaratilanteeseen sekä tylyyn käytökseen.

Useimmat hiihtovaeltajat olivat tunnistaneeet vilkkaasti liikennöidyt alueet (Haltin suunta ja Termisjärvi) ja hakeutuivat alueille, missä kelkkauria tai kelkkailijoita ei olisi, jotta

löytäisivät alueelta hakemaansa rauhaa ja hiljaisuutta. Samalle he kuitenkin nostivat esiin kelkkailun tuoman turvallisuushyödyn, kuten merkityn ja kovana pysyvän reitin sekä avun hätätilanteissa, josta muutamalla oli myös omakohtaista kokemusta. Osa ei myöskään olisi lähtenyt alueelle vaeltamaan ollenkaan ilman moottorikelkkauria ja muutamat olivat myös hyödyntäneet kelkkataksipalvelua.

Kielteisinä ilmiöinä moottorikelkkailusta nostettiin esiin melu, telamatoista irtoavat kumipalaset, bensa haju, roskaaminen ja ”leikkimielinen” kelkkailu, jota kuitenkin vastausten perusteilla ilmeni lähinnä Kilpisjärven kylän ja Tsahkaljärven ympäristössä. Kaikki vastaajat, jotka olivat vierailleet alueella aikaisemmin, kuvasivat moottorikelkkailun määrän kasvaneen. Lähes kaikki suhtautuivat kielteisesti ajatukseen, että kelkkailun määrä alueella lisääntyisi nykytilanteeseen nähden.

Noin kolmasosa vastaajista oli tutustunut ennestään erämaalain säädäntöön. Suurin osa koki erämaalain tavoitteiden edelleen toteutuvan alueella, mutta pelkäsi toiminnan

Kuva 13. Eräopasopiskelijoiden hiihtovaellusryhmä Pitsusjärvellä 15.4.2025. Kuva: Taru Toivanen.

lisääntymisestä aiheutuvan ristiriitaa etenkin luonnon säilymisen kanssa. Yksittäisistä lain tavoitteista huolenaiheena nousivat vaikutukset luonnonvarojen kestävään hyödyntämiseen, etenkin kalastuksen lisääntyessä ja järvien saavutettavuuden parantuessa.

Maastokäynnin yhteydessä haastateltiin myös poroja kuljettaneita poronhoitajia. Alueen moottorikelkkailu koettiin häiritseväksi etenkin, kun se lisääntyy ja kiihtyy kevättä kohden, jolloin poroilla alkaa häiriöherkimmät ajat (vasomisaika). Toisaalta talvisin urien varsilla ei ole ollut niin paljon petoja kuin muualla erämaassa. Moottorikelkkailun koettiin olevan vielä siedettävissä mittapuussa, mutta sen ei haluttu missään nimessä lisääntyvän tai levittäytyvän uusille alueille. Toisaalta myös hiihtovaelluksen lisääntyminen ja levittäytyminen aina vain hiljaisemmille alueille nähtiin huonona poronhoidon näkökulmasta.

Monet alueella kesäaikaan vierailleet kertoivat havainneensa lentoliikennettä, ja noin puolet koki sen häiritseväksi. Kielteisissä kokemuksissa korostuivat erityisesti lentoliikenteen aiheuttama melu sekä sen ennakoimattomuus. Jälkimmäisellä viitattiin siihen, että talvella hiihtäjä voi suunnitella reittinsä niin, että välttää moottorikelkkaliikenteen, mutta lentoliikenteen ajoittumista ja reittejä on vaikeampi ennakoida. Muutama haastateltava nosti esiin myös huolen turvallisuudesta ja alueen imagosta. He kokivat ongelmalliseksi sen, että Haltin läheisyyteen lennetään ja otetaan kuvia sosiaaliseen mediaan esimerkiksi farkuissa ja kevyissä kengissä. Tällaiset julkaisut voivat antaa vaellusta suunnitteleville väärän kuvan alueen olosuhteista ja reitin vaativuudesta, mikä saattaisi johtaa vaaratilanteisiin.

Kuva 14. Koiravaljakoita Termisjärvellä 16.4.2025. Kuva: Taru Toivanen.

Kuva 15. Varjoliitäjiä Termisjärvellä 16.4.2025. Kuva: Taru Toivanen.

Kuva 16. Poronhoitajia, varjoliitäjiä ja kelkkailijoita Kahperusvaaroilla 15.4.2025. Kuva: Pentti Pieski.

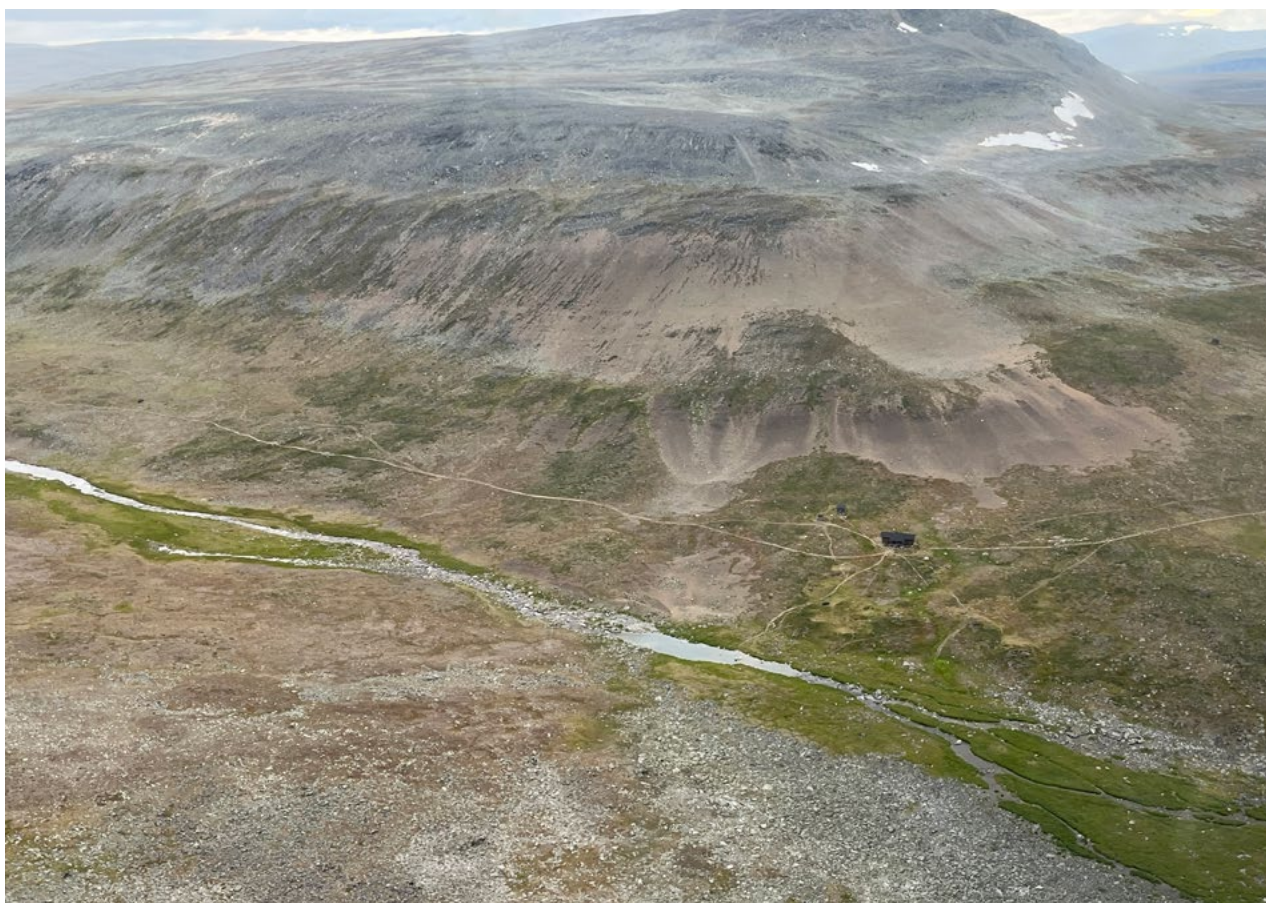
4.4 Maastokäynti elokuu 2025

Selvityksen toinen maastokäynti tehtiin 13.–15.8.2025, jonka yhteydessä niin ikään haastateltiin erämaa-alueella vastaan tulleita kulki-joita ja havainnoitiin liikennettä kolmen päivän ajan. Elokuun käynti ajoittui kesän vilkkaimman ajanjakson viimeiselle viikolle ja sää oli kolmen päivän ajan melko aurinkoinen. Alueelle siirryttiin ja sieltä poistuttiin vesitasokuljetuksella.

Haastattelutilanteita kertyi kolmen päivän aikana 17 kappaletta, joissa tavoitettiin yhteensä 41 henkilöä. Kokonaisuudessaan maastokäynnin aikana havaittiin 52 kulkijaa, neljä vesitasoa ja kaksi helikopteria (kuva 19). Lähes kaikki haastateltavat olivat lomailijoita Enontekiön ulkopuolelta, mutta yksittäinen paikallinen virkistäytyjä tuli myös vastaan. Yksi haastateltavista oli kotoisin Sveitsistä. Noin

80 % kulkijoista oli yhden tai kahden hengen vaelluksella ja lisäksi tavattiin muutama neljän hengen porukka ja yksi yhdeksän hengen opiskelijaryhmä. Yhdellä vaellusporukalla oli mukanaan koira. Muutama haastateltavista oli itse hyödyntänyt kyseisellä reissulla lentokuljetuspalveluita, toiset alueelle tullessaan ja toiset lähtiessään. Tyypillisesti vaellukselle oli varattu viikon verran aikaa.

Kaikki haastatellut vaeltajat korostivat alueen ainutlaatuisuutta, rauhaa ja vaikuttavia maisemia syinä vierailla alueella. Monelle Haltin huiputtaminen oli tärkeä tavoite, mutta myös reitin varrella sijaitsevat järvet, tunturit sekä alueen hyvä palveluverkosto nousivat merkittäviksi syiksi vierailla alueella. Joillekin matka oli erityinen kalastusmahdollisuuksien vuoksi, ja yksi pariskunta kertoi halunneensa mennä kihloihin juuri Haltin huipulla. Eräs

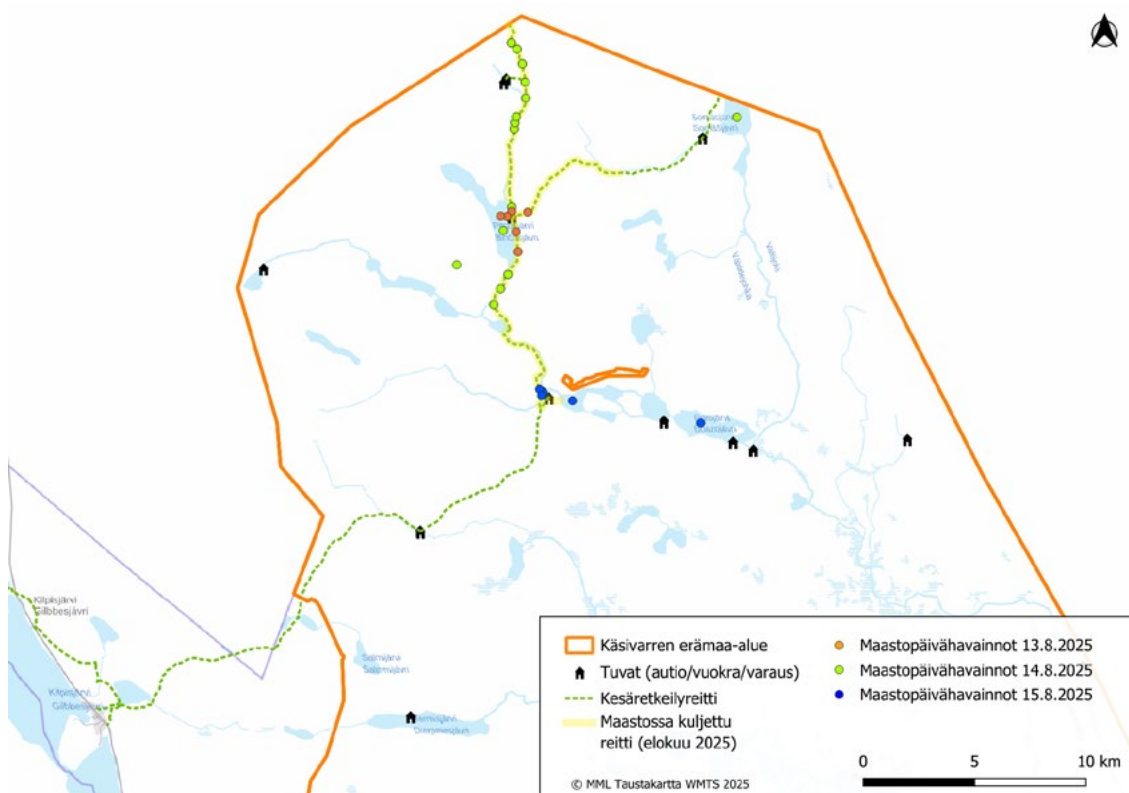
Kuva 17. Paluukyyti Kilpisjärvelle 15.8.2025. Kuvassa Kahperusvaarat ja Kuonjarjoen autiotupa Kalotti-reitin varrelta. Kuva: Pentti Pieski.

haastateltava puolestaan kuvasi matkaa henkilökohtaiseksi haasteeksi ja oli suorittamassa niin sanottua ”vuorokausivaellusta”, jossa tavoitteena oli kävellä yli 80 kilometriä vuorokaudessa.

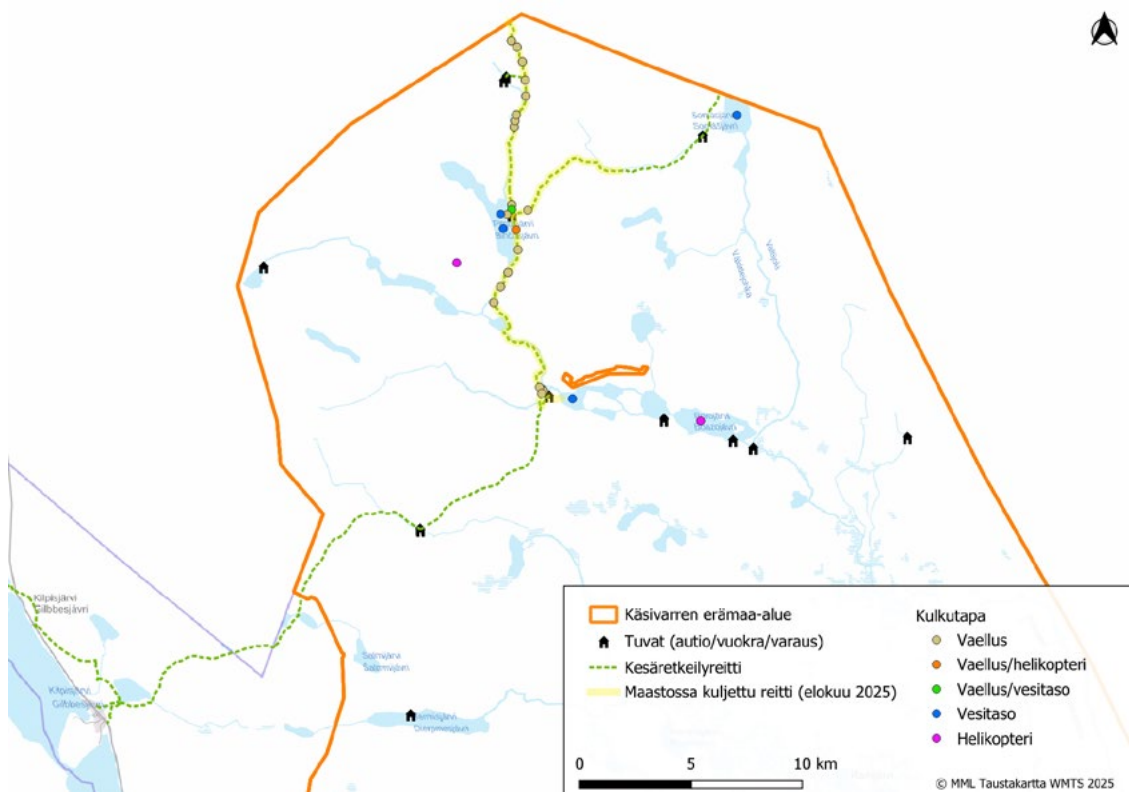
Yksittäiset vaeltajat mainitsivat valinneensa alueen sen rauhallisuuden vuoksi, sillä monissa muissa suosituissa kohteissa, kuten Pallaksella tai Karhunkierroksella, koettiin olevan liikaa väkeä. Lähes kaikki haastatellut aikovat palata alueelle uudelleen, ja monet suunnittelevat vierailua myös lumiseen aikaan joko hiihtäen tai moottorikelkkasafareita hyödyntäen. Muutama vastaaja koki alueen maaston hyvin raskaaksi, eikä sen vuoksi aikonut palata. Yksi iäkkäämpi vaeltaja, joka oli kulkenut alueella jo vuosien ajan, kertoi, ettei enää usko jaksavansa alueelle kesäaikaan, mutta aikoo palata talvella hiihtäen. Noin puolet haastatelluista oli vierailut alu-

eella aiemmin, ja muutama heistä myös useasti talviaikaan.

Kaikki haastateltavat olivat havainneet lentoliikennettä matkansa aikana, mutta kukaan ei ollut kokenut sitä häiritseväksi. Tämä on mielenkiintoinen havainto, sillä puolet talviaikaan haastatelluista, jotka olivat retkeilleet alueella myös kesäisin, kokivat lentoliikenteen häiritseväksi. Lentoja oli havaittu tyypillisesti yhdestä kolmeen päivässä ja noin puolet haastatelluista oli ollut toiminnasta tietoisia etukäteen. Elokuun maastokäynti ei sijoittunut vilkkaimpaan lentosesonkiin. Satunnaiset ylilennot koettiin yleisesti hyväksyttävinä, ja osa vastaajista piti niitä jopa turvallisuutta lisäävänä tekijänä. Esimerkiksi eräs vaeltajapari kertoi todistaneensa muutamaa päivää aikaisemmin tilannetta, jossa toinen vaeltaja oli loukkaantunut vaikeakulkuisessa maastossa ja evakuoitu vesitasolla pois alueelta. Lento-

Kuva 18. Elokuun maastokäynnillä kuljettu alue ja tehdyt havainnot.

Kuva 19. Maastohavaintojen kulkutapa.

Kuva 20. Haastatteluissa kokeneet vaeltajat kuvasivat Käsivarren erämaa-alueen maaston Suomen vaellusreiteistä toiseksi haastavimmaksi heti Vätsärin erämaa-alueen jälkeen. Kuva: Taru Toivanen.

kuljetuksia itse käyttäneet mainitsivat syiksi muun muassa oman fyysisen kestävyysriittämättömyyden koko matkaan sekä lyhyen loma-ajan, joka ei mahdollistanut pidempää vaellusta.

Alueella aiemmin kesäaikaan vierailleet eivät kokeneet lentoliikenteen lisääntyneen merkittävästi. Osa vastaajista pohti, että lentoliikenteen häiritsevyyttä saattaa lieventää se, etteivät koneet seuraa kesävaellusreittiä vaan ylittävät sen melko korkealla ja nopeasti. Meluhaittaa oli koettu lähinnä järviolueilla, erityisesti vesitasojen noustessa ilmaan. Vastaajat arvioivat, että lentotoiminta muuttuisi häiritseväksi, mikäli koneita lentäisi yli tunnin välein tai, jos niitä havaittaisiin yhden päivän aikana yli kymmenen.

Erämaalain tavoitteet olivat entuudestaan tuttuja noin puolelle vastaajista, ja niiden koettiin toteutuvan nykytilanteessa. Esimerkiksi alueella vuosia kalastaneet eivät ole kokeneet kalakantojen juurikaan muuttuneen.

Useat vastaajat kuitenkin korostivat, että mikäli motorisoitu liiketoiminta alueella kasvaisi kesäaikaan, olisi tärkeää seurata tilanteen kehitystä aktiivisesti. Erityisesti luonnontilan säilymiseen liittyvät vaikutukset nähtiin seurannan kannalta keskeisinä.

Talviaikaan alueella usein vierailleet olivat pääosin suosineet hiihtovaellusta ensisijaisena liikkumistapanaan. Haastateltavat kokivat moottorikelkkailun lisääntyneen merkittävästi, ja suurin osa piti sitä häiritseväksi sekä luonnolle haitallisena. Havainto on jälleen mielenkiintoinen, sillä talvella haastateluista vain pieni osa koki moottorikelkkailun häiritsevän kokemustaan. Erityisen kielteisesti suhtauduttiin kelkkailuun, joka suuntautui merkityiltä reiteiltä sivuun. Haastattelussa ei määritelty mihin uriin huomiot liittyvät. Sen sijaan reiteillä pysyvän moottorikelkkailun kanssa koettiin voitavan elää, mikäli toiminta pysyy hallittuna ja säädeltyinä.

Kuva 21. Vesitaso Pitsusjärven laiturilla 13.8.2025. Kuva: Taru Toivanen.

Kuva 22. Pitsusjärvellä majoittuvia 14.8.2025. Kuva: Taru Toivanen.

Kuva 23. Haastatteluhetki Pitsuskönkään lähetyvillä 14.8.2025. Kuva: Pentti Pieski.

4.5 Siidojen ja alkuperäisväestön jäsenten haastattelu

Käsivarren erämaa-alueella toimivan saamelaiskulttuurin ja sen edustajien näkemysten kuulemiseksi järjestettiin selvityksen aikana haastatteluja ja yleisötilaisuuksia. Saamelaiskäräjien edustajia haastateltiin etänä 24.4.2025. Avoimia yleisötilaisuuksia paikallisille järjestettiin Kilpisjärvellä 12.2.2025 ja Karasuvannossa 13.8.2025, joista jälkimmäinen oli suunnattu erityisesti saamelaisväestölle ja poroelinkeinon harjoittajille, jotka toimivat Käsivarren erämaa-alueella. Lisäksi haastateltiin Vasaran siidan edustajaa, joka oli estynyt saapumaan yleisötilaisuuteen.

4.5.1 Saamelaiskäräjien haastattelu

Saamelaiskäräjät näkee Käsivarren erämaa-alueen tärkeänä saamelaiskulttuurin harjoittamisessa ja poronhoidon olevan alueen saamelaisten keskeisin elinkeino. Erämaa-alueen käytölle raamit antava erämaalaki ei toteudu kaikilta osin heidän mukaansa. Saamelaiskulttuurin turvaaminen ei toteudu erämaalain mukaisesti eikä myöskään Käsivarren erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisesti, varsinkaan laidunalueita ja vasonta-alueita koskien. Mahdollisuuksia yhteistyöhön olisi, mutta tähän asti saamelaiskulttuuri on joutunut sopeutumaan ja tekemään kompromisseja Metsähallituksen yhteistoimintavelvoitteen antaessa yhä enemmän sijaa matkailulle.

Erämaisyyden, luontoarvojen ja luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen on tärkeää varsinkin ilmastonmuutoksen tuomien haas-

Kuva 24. Lähemmäs sata poroa laidunsi Pitsusjärven rannalla 14.8.2025. Kuva: Taru Toivanen.

teiden kannalta. Saamelaiskulttuuri on erittäin haavoittuvainen ilmastonmuutoksen tuomille olosuhteille. Esimerkkinä tästä on talvilaidunten käyttö viime vuosien olosuhteissa, joissa suojasäät ja vesisateet talven tullessa aiheuttavat maan jäätymistä ja talven aikana lumen kovettumisen poroille lävitse pääsemättömäksi sekä maan homehtumista. Erämaa-alueen toimintaa tulee sovittaa yhteen saamelaiskulttuurin harjoittamisehtojen kanssa.

Käsivarren erämaa-alueen motorisoitu liikenne ja liiketoiminta

Eri toimintojen yhteensovittaminen on Saamelaiskäräjien mielestä onnistunut kohtalaisesti suunnittelutasolla, mutta toteutuksessa saamelaiskulttuurin tarpeiden huomioiminen on vahvasti epäonnistunut. Hoito- ja käyttösuunnitelman tavoitteet eivät ole toteutu-

neet, sillä Metsähallituksen tulisi keskustella kyläryhmien (siidojen) kanssa erämaa-alueen käytön tilanteesta ja tarpeista. Näitä keskusteluja ei kuitenkaan ole käyty. HKS sisältää myös perinteisen tiedon varmistamisen toimenpiteitä, jotka koskevat esimerkiksi alueita, joita saamelaisperheet käyttävät. Näitä toimenpiteitä ei ole toteutettu. Yhtenä esimerkkinä on HKS:ssa oleva tavoite etsiä keinoja järvien rehevöitymisen estämiseksi.

Erämaa-alueella olevien vasontapaikkojen rauhoitus 1.4.–1.6. ei ole onnistunut tähän asti. Alueella on kohtalaisesti yritetty yhteensovittaa toimintoja ja mm. maanomistajan suostumukset yritysuralle ja Metsähallituksen moottorikelkkailu-urille on järkeistetty saamelaisen kulttuurin harjoittamisen kannalta. Mutta vastaavasti on tullut uusia paineita ja toimintoja, jotka vaikeuttavat yhteensovittamista erämaa-alueella. Esimerkkejä näistä on ark-

kitoiminta, koiravaljakot, vapaalasku ja puolustusvoiminen harjoittelutoiminta.

Erämaa-alueen valvonnan puute ja safarien määrän lisääntyminen aiheuttavat haasteita toimintojen yhteensovittamisessa. Saamelaiskäräjien mukaan edellä mainittuja asioita suurempi haaste muodostuu kuntalaisten villistä moottorikelkkailusta alueella. Saamelaiskäräjien tietojen mukaan merkittävä osa paikkakuntalaisista kelkkailijoista asuu tosiasiasa muualla, mutta he ovat osoitteenmuutosten kautta saaneet kuntalaisten maastoliikenneluvat. Tämä aiheuttaa lisää haittoja laidunalueille, mikä voi aiheuttaa tokkien liikkumista. Esimerkiksi Somasjärvelle ajetaan useita reittejä pitkin.

Vuodesta 2010 lähtien on lisääntynyt uusien ulkopaikkakuntalaisten matkailuyrittäjien määrä, jotka tekevät sopimuksia Metsähallituksen kanssa. Tätä kautta on tullut myös paine lisätä uria ja uusia alueita yrittäjien käyttöön. Paikallisten yrittäjien kanssa yhteistyö ja sopimusten noudattaminen on onnistunut kohtuullisen hyvin, mutta ongelmana ovat ulkopaikkakuntalaiset yrittäjät, jotka eivät tunne aluetta ja sen muuta käyttöä, kuten poronhoidon edellytyksiä.

Erämaa-alueen talviaikainen käyttö on jo pitkällä aikavälillä rajoittanut saamelaiskulttuurin toimintamahdollisuuksia ja pakottanut poronhoidon sopeutumaan muuhun alueen käyttöön ja keskittymään tietyille alueille, vähentänyt käytettävissä olevia laidunalueita ja porojen luontaisia vasona-alueita.

Kesäaikainen lentoliikenne helpottaa kalastajien pääsyä erämaajärville, mikä aiheuttaa huolta järvien ekologisen kestävyys toteutumisessa. Saamelaiskäräjillä ei kuitenkaan ole tällä hetkellä tietoa nykyisistä kalastusmääristä.

Riekonmetsästäjien tuonti erämaa-alueelle aiheuttaa jonkin verran häiriötä porojen laidunnukselle, koska kaikki eivät kunnioita porojen laidunalueita eivätkä pidä yhteyttä sii-

doihin suunniteltujen metsästysalueiden vs. tokkien laidunalueista.

Toisaalta alueen lentotoiminnalla on positiivisia vaikutuksia saamelaiskulttuurille. Paaliskunnan ylläpitämä rahallinen tukijärjestelmä mahdollistaa saamelaisperheiden, muun muassa lasten ja vanhusten, osallistumisen perinteiseen luonnonhyödyntämiseen ja poronhoitotöihin.

Kehitysjatoksia erämaa-alueen käyttöön

Tällä hetkellä erämaa-alueen käyttö ei ole Saamelaiskäräjien mielestä kestävällä tasolla eikä kestävää tasoa ole määritelty yhdessä paikallisten alueen käyttäjien kanssa. Saamelaiskäräjien mukaan tulisi määritellä alueen kestävä käyttö taso ja säännöt luonnon, luonnon monimuotoisuuden ja saamelaisen kulttuurin kannalta. Myös toimeenpanossa tulisi huomioida paikallisten luonnonkäyttäjien tarpeet sekä lisätä valvontaa ja yhteistyötä alueen paikallisten kanssa. Järjestelmällinen ja kontrolloitu liiketoiminta voi olla positiivinen asia alueella, kunhan alueiden käyttö, määrät ja ajankohdat suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä paikallisten saamelaisien kanssa.

Meekonjärven alueella on kevättalvella paljon kävijöitä. Alue on tärkeä saamelaiselle poronhoidolle ja paikallisille saamelaisille luonnonhyödyntämisessä, kuten kalastuksessa ja hillanpoiminnassa. Alueen sulapaikat olisivat hyviä ja tärkeitä poronhoidolle, vasona-alueina ja suojapaikkoina kotkilta. Tämä poroille luontainen alue on nyt poissa käytössä liikkumisen aiheuttaman rauhattomuuden vuoksi. Motorisoidussa liiketoiminnassa tulisi välttää Meekonjärven aluetta ja keskitää kulkeminen Haltille yhdelle reitille. Tarvitaan säännöllistä (viikoittaista) yhteydenpitoa saamelaisten poronhoitajien kanssa sekä valvontaa.

4.5.2 Karesuvannon yleisötilaisuus

Elokuussa 2025 pidettyyn yleisötilaisuuteen osallistui Kaijukan siidan edustajia, joiden alueet sijoittuvat Käsivarren erämaa-alueen pohjoisosiin. Pääosa motorisoidusta liiketoiminnasta ja alueen virkistyskäytöstä suuntautuu tälle alueelle. Tilaisuudessa keskusteltiin motorisoidun toiminnan kehittämisestä siidan alueella ja sen vaikutuksista poronhoitoon, joka on alueen keskeisin saamelaiskulttuurin ilmentymä.

Kaijukan siidan mukaan moottorikelkkailu alkoi alueella 1960-luvulla ja 1980-lukuun mennessä etenkin norjalaisten vapaakelkkailu oli jo lisääntynyt poronhoitoon nähden haitallisiin mittasuhteisiin. Tilanne rauhoittui ensimmäisten rajoitusten ja kieltojen tultua voimaan alueella 1990-luvun tienoilla, mutta sen jälkeen toiminta on taas hiljalleen lisääntynyt ja kelkkauria on tullut koko ajan laajemmalle alueelle. Nykytilanne on muodostunut Kaijukan siidan toiminnalle kestävämmäksi, sillä kelkkailun myötä kevätlaitumiksi soveltuvan rauhallisen laidunalueen määrä on vähentynyt puoleen muutamien vuosikymmenten aikana. Talvella ongelma ei ole niin suuri ja poroja pystyy pitämään myös kelkkaurien ympäristössä.

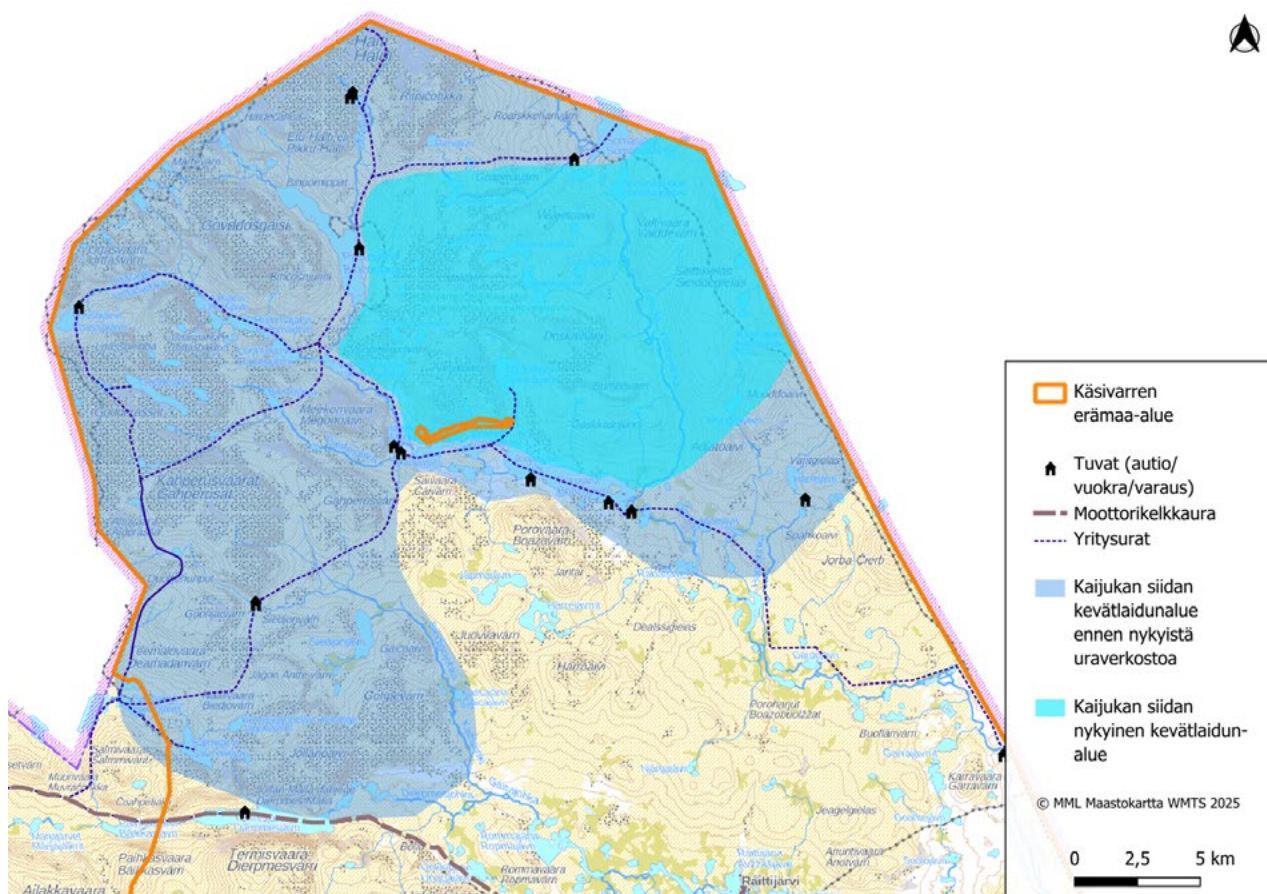
Ennen nykyistä uraverkostoa Kaijukan siidan poroja laidunsi kevättalvesta Somasjärveltä aina Termisjärvelle saakka etenkin tunturien välisissä laaksoissa, joilta lumet sulavat ensimmäisenä. Tärkein yksittäinen kevätlaidun- ja vasoma-alue oli Meekonjärven ja Porojärven ympäristö. Nykyisen uraverkoston myötä puolet näistä alueista on muuttunut rauhattomaksi melun ja ihmistoiminnan vuoksi, eivätkä porot enää viihdy alueella keväällä, jolloin ne ovat häiriölle herkimpiä (kuva 25). Nykyisin riittävän rauhallista aluetta porojen vasomiseen löytyy lähinnä Kalottireitin itäpuolisilta tunturiylängöiltä, jotka ovat laadullisesti heikkolaatuisempia kuin esimerkiksi Meekonjärven alue.

Keskeisin ongelma Kaijukan siidan mielestä on moottorikelkkailun levittäytyminen

liian laajalle alueelle. Nykyistä uraverkostoa tulisi supistaa, jotta tilanne saataisiin kestäväksi poronhoidon näkökulmasta. Etenkin Meekonjärven alueen toivottaisiin rauhoittuvan. Kokemukset uraverkostoon vaikuttamismahdollisuuksista ovat olleet vuosien saatossa vaihtelevia, mutta viime vuosina yhteistyön koetaan hieman parantuneen ja poronhoitajat ovat saaneet estettyä esimerkiksi uusien urien perustamisia sekä poistettua muutamia haitallisia reittiyhteyksiä. Yleinen kokemus on silti se, että saamelaisten poronhoitajien odotetaan väistyvän muiden maankäyttömuotojen tieltä eikä Metsähallituksen painopiste alueen käytössä ole poronhoidossa. Yhteistyön puutteena mainitaan esimerkiksi HKS:n (hoito- ja käyttösuunnitelma) toteuttaminen: HKS:n mukaan Metsähallituksen tulisi käydä vuoropuhelua kyläryhmien kanssa tilanteesta ja tarpeista, mutta tällaista dialogia ei ole käyty kertaakaan.

Nykytilanteessa alueella on ongelmana myös valvonnan puute. Pääosin koetaan, että alueella liiketoimintaa harjoittavat ovat pyrkineet noudattamaan sopimuksia ja sääntöjä ja yhteistyö sekä tiedon vaihto toimii noin 10 toimijan kanssa. Yritysurien laajentumisen myötä alueelle on kuitenkin muodostunut paljon haitallista vapaa-ajan kelkkailua, eivätkä poronhoitajat ole useinkaan tunnistaneeet vastaan tulevia kelkkailijoita tai ryhmiä. Vuosittain tulee vastaan useita kymmeniä tilanteita, joissa tällaiset kulkijat ovat aiheuttaneet häiriötä porojen laidunalueille tai aiheuttaneet porotokkien siirtymisiä tai hajaantumisia.

Tilanteen vapaakelkkailun kanssa koetaan pahentuvan aina silloin, kun alueen rauhoitusajan pitäisi keväällä alkaa, sillä moottorikelkkailukauden päättyessä myös valvonnan koetaan loppuvan kokonaan, mikä kannustaa kulkijoita ajelemaan miten sattuu ja etenkin urien ulkopuolelle. Ongelmallisimpia tällä hetkellä ovat etenkin Toskaljärvelle, Njiellalanjärvelle ja Lafoljärvelle suuntautuva kelkkailu, sillä nämä järvet sijaitsevat tällä hetkellä rauhallisimmalla vasoma- ja kevätlaidunalueille. Yhtenä ilmiönä vapaa-ajan kelkkai-

Kuva 25. Motorisoidun toiminnan vaikutus Kaijukan siidan porojen kevätlaidunalueisiin.

lun lisääntymiseen pidetään "kotipaikkakikailua". Tiedossa on ainakin Muonion ja Kitilän alueelta kelkkailijoita, jotka ovat osoitteen muutoksen kautta saaneet oikeudet ajaa erämaa-alueella, vaikka tosiasiallisesti he eivät asu paikkakunnalla.

Kesällä tapahtuvasta lentoliikenteestä ei ole koettu olevan haittaa poronhoidolle vaan päinvastoin sen on koettu hyödyttävän poronhoitajien toimintaa, ja paliskunnalla on käytössään mm. rahallista tukitoimintaa, jonka kautta poronhoitajat voivat hyödyntää lentoliikennettä liikkuessaan tunturialueella pitkien matkojen päähän.

4.5.3 Vasaran siidan haastattelu

Vasaran siidan edustajaa haastateltiin 15.8.2025 erikseen, sillä hän oli estynyt osallistumaan Karessuvannon yleisötilaisuuteen. Haastateltava tuo esiin, että hänen näkökul-

mansa motorisoidun toiminnan vaikutuksista poikkeaa jossain määrin muiden alueen poronhoitajien näkemyksistä, sillä hän on itse mukana matkailutoiminnassa. Hän kertoo esimerkiksi järjestäneensä rekikuljetuksia porojen talviruokinnan yhteydessä, jolloin matkailijoille on voitu samalla esitellä poronhoitoa ja tulevaisuudessa on suunnitelmia safaritoimintaan laajentamiseen. Vaikka toiminta on ollut pienimuotoista ja sidoksissa varsinaiseen elinkeinoon, se on silti herättänyt kritiikkiä ja aiheuttanut väärinkäsityksiä.

Haastateltava kokee, että ristiriidat muiden matkailutoimijoiden kanssa alkoivat kärjistyä juuri siinä vaiheessa, kun hän itse alkoi tuottaa matkailupalveluja, jotka liittyivät poronhoitoon. Hän kokee, että osa yrityksistä alkoi tuolloin kyseenalaistaa hänen oikeuttaan toimia alueella, vaikka hänen toimintansa perustuu perinteiseen elinkeinoon. Haastateltava tuo esiin, että hänen motiivinsa osallis-

tua matkailutoimintaan liittyvät nimenomaan poronhoidon kannattavuuden turvaamiseen: motorisoidun toiminnan aiheuttamat laidunalueiden menetykset ja kasvaneet kustannukset ovat pakottaneet etsimään keinoja elinkeinon säilyttämiseksi. Haastateltavan mukaan kyse ei kuitenkaan ole koko kyläyhteisön tai kaikkien toimijoiden välisestä konfliktista, vaan ristiriita on syntynyt lähinnä pienen, aktiivisesti matkailuliiketoimintaa harjoittavan porukan ja hänen välilleen. Tämä asetelma on tehnyt hänen asemastaan haastavan: toisaalta hän puolustaa poronhoidon oikeuksia, mutta samalla joutuu perustelemaan omaa osallistumistaan matkailuun, joka on hänen mukaansa täysin eri luonteista kuin alueella toimivien suurten safariyritysten liiketoiminta.

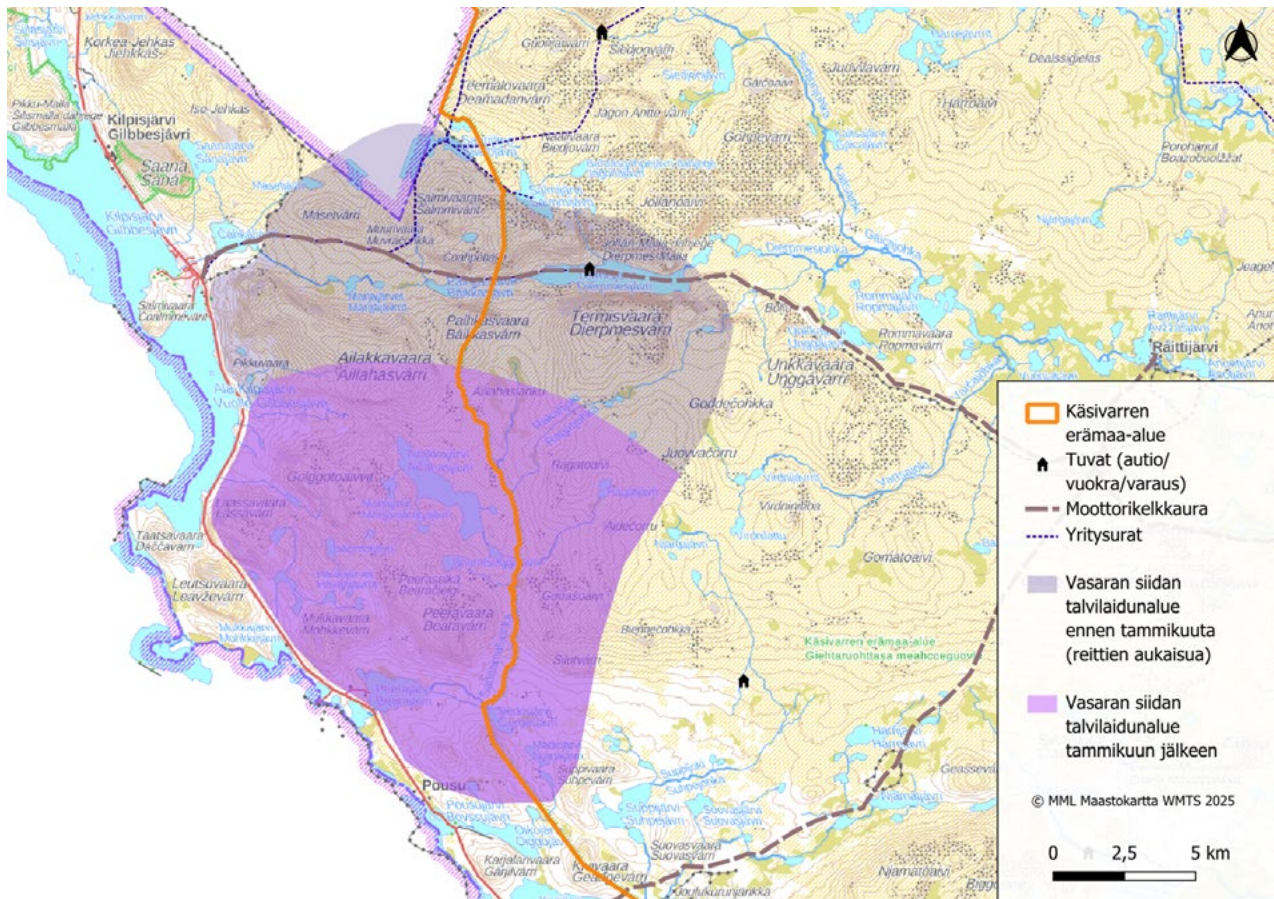
Moottorikelkkailu alkoi lisääntymään Vasaran porojen laidunalueilla 1990-luvulla ja on siitä hiljalleen muuttunut poronhoidon näkökulmasta kestävämmäksi. Vaikutus näkyy Vasaran alueen toiminnassa etenkin Kilpisjärven ja Termisjärven välisellä reitillä ja kohdistuu talvilaitumiin. Haastateltavan mukaan kelkkailijat – niin yritystoimijat kuin vapaa-ajan harrastajat – poikkeavat usein merkityiltä reiteiltä ja ajavat suoraan porojen laidunalueille ja osassa tilanteita porojen luokse on jopa tarkoituksella hakeuduttu.

Kelkkailun aiheuttama levottomuus ja uusien reittien muodostuminen saavat porot vaeltamaan ja hajaantumaan, mikä vaikeuttaa niiden hallintaa ja on ohjannut tokkia pois parhaimmilta talvilaitumilta. Haastateltavan mukaan porojen paimentamiseen kuluu kelkkailukauden aikana alueella kymmeniä tuhansia euroja kuukaudessa, minkä vuoksi hän on päättänyt siirtämään poronsa tammikuussa kauden alkaessa reilusti etelämmäs (kuva 26). Tällä tavoin paimentamisen työmäärä ja kustannukset ovat hieman inhimillisempiä, mutta seurauksena iso osa parhaista talvilaitumista jää hyödyntämättä. Tämä on johtanut ruokintakustannusten kasvuun ja laidunalueiden kulumiseen epätasaisesti, mikä heikentää poronhoidon kestävyyttä pitkällä aikavälillä.

Haastateltava korostaa, että ongelma ei ole vain kelkkailun määrä, vaan myös sen jatkuva aikaistuminen. Vaikka Termisjärven reitti aukeaa virallisesti vasta tammikuussa, on kelkkailu useina vuosina alkanut alueella jo marras-joulukuussa. Tällöin porot eivät ehdi hyödyntämään talvilaidunta edes alkutalvesta. Muutos on jo vaikuttanut elinkeinon tuotavuuteen ja tulevaisuuden näkymiin, sillä alueen poromäärät ovat tippuneet usealla tuhannella.

Kelkkailutoiminnan jatkuva laajeneminen on yksi keskeinen huolenaihe. Haastateltavan mukaan uusia reittiehdotuksia tehdään jatkuvasti ja, vaikka niitä ei hyväksyttäisikään, muodostuu niitä siitä huolimatta epävirallisesti. Tällä hetkellä esimerkiksi Ailakkajärvelle, Laassajärvelle ja Haukijärville suuntautuu runsasta kelkkailua talvella, jolloin kelkkailun häiriötä kohdistuu jo laajemmin Vasaran siidan talvilaidunalueille.

Haastateltava kokee valvonnan motorisoidun toiminnan osalta erittäin puutteelliseksi ja kritisoi erityisesti Metsähallituksen roolia tilanteen kärjistymisessä. Hänen mukaansa Metsähallitus on edistänyt kelkkailun kasvua avaamalla uusia reittejä ja lisäämällä lupamääriä, mutta ei ole samalla huolehtinut riittävästä valvonnasta. Tämä on johtanut siihen, että kelkkailijoiden määrä alueella kasvaa jatkuvasti, mutta sääntöjen rikkomiseen ei puututa tehokkaasti. Valvonnan puute on hänen mukaansa pakottanut poronhoitajat toimimaan epävirallisina valvojina, mikä on lisännyt työtaakkaa, aiheuttanut turhautumista ja syventänyt konfliktia poronhoidon ja matkailutoimijoiden välillä. Haastateltava kertoo esimerkiksi rakentaneensa kämpän Termisjärven reitin lähetyville, jotta voisi seurata alueen käyttöä alkutalvesta ja puuttua tilanteisiin, joissa porojen laidunrauha vaarantuu ennen virallisten reittien aukaisua. Haastateltava pitää erityisen ongelmallisena sitä, että Metsähallituksen edellä kuvatut toimet houkuttelevat kelkkailijoita porojen laidunalueille, samalla kun poronhoitajat jäävät yksin kantamaan seuraukset.

Kuva 26. Motorisoidun toiminnan vaikutus Vasaran siidan porojen talvilaidunalueisiin.

5 Vaikutusten arviointi

Keskeisimmät vaikutukset alueen luontomatkailuun, saamelaiskulttuuriin ja luontaiselinkeinoihin, paikallisiin ja muihin alueen käyttäjiin esitellään tässä luvussa omista osioissaan. Lopuksi esitetään arvio erämaailain tavoitteiden toteutumisesta selvityksessä tehtyjen haastatteluiden ja kyselyiden sekä muun lähtötiedon pohjalta.

5.1 Motorisoidun liiketoiminnan vaikutukset alueen luontomatkailuun

Vaikutuksia alueen luontomatkailuun selvitettiin pääosin haastatteleamalla Käsivarren erämaa-alueella toimivia matkailuyrityksiä. Haastatteluiden avulla selvitettiin nykyisen motorisoidun liiketoiminnan vaikutuksia alueella toimivien yritysten toiminnan kehittämiseen sekä mahdollisia ristiriitoja erilaisten

yritysten tuotteiden välillä. Lisäksi selvitettiin yritysten näkemykset alueen nykyisen palveluvarustuksen riittävydestä ja mahdolliset muutokset, joita yritykset ovat huomanneet asiakaskäyttäytymisessä. Tietoa vaikutuksista alueen luontomatkailuun saatiin myös kävijäkyselyn avulla.

Motorisoidun liiketoiminnan kautta alueen luontomatkailu on kasvanut ja tuonut enemmän kävijöitä, monipuolisempia palveluja ja paikallistalouden vahvistumista. Nykytilanteessa suurin osa matkailuyrityksistä katsoo, että luontomatkailu on Käsivarren erämaa-alueella vielä kestäväällä pohjalla. Suurin paine kohdistuu motorisoidun liiketoiminnan osalta kevättalveen, kun moottorikelkkailukausi on vilkkaimmillaan. Tiettyjä ristiriitoja erilaisten palveluiden välillä on syntynyt, esim. moottorikelkkailijoiden ja rauhaa etsivien hiihtovaeltajien välillä. Hiihtovaelluksia tarjoavat yrityk-

Kuva 27. Kelkkaura Saarijärven jälkeen aamulla 15.4.2025 Kuva: Taru Toivanen.

Taulukko 4. Keskeiset vaikutukset luontomatkailuun.

Myönteiset vaikutukset
+ Kasvanut kysyntä on tuonut taloudellisia mahdollisuuksia Kilpisjärven alueen yrityksille ja yhteisölle. Kiinnostus aluetta kohtaan on tuonut lisää majoitusinvestointeja.
+ Motorisoitu liiketoiminta on tehnyt Käsivarren erämaasta helpommin saavutettavan myös vähemmän kokeneille luontomatkailijoille.
+ Motorisoitu liiketoiminta tuo turvaa luontomatkailijoille, urien ja pelastautumismahdollisuuksien myötä
Kielteiset vaikutukset
- Jonkin verran ristiriitaa eri palveluiden välillä. Moottorikelkkailun ja hiljaisuutta hakevien vaellusten välillä.
- Safarilupien väärinkäytökset ja sääntöjen laiminlyönti on johtanut konflikteihin luontomatkailussa.
- Motorisoidun liiketoiminnan lisääntymisen vaikutukset luontoarvoihin

set kuitenkin suunnittelevat reitit niin, että eivät kulje kuuloetäisyydellä moottorikelkkaurista ja näin rauhallisten alueiden löytäminen on mahdollista. Huolta esiintyy lentotoiminnan tuomien kalastusmatkailijoiden aiheuttamasta paineesta järvien kalakannoille. Hyvä saavutettavuus on osaltaan luonut painetta kalastusmatkailun edellytyksille.

Suurin osa alueella toimivista yrityksistä toimii alueella vastuullisesti ja noudattaa yhteisiä sääntöjä. Haasteita luontomatkailuun kohdistuu yritysten mukaan pääosin omatoimisen kelkkailun lisääntymisestä ja sääntöjen rikkomisesta, kuten osoitettujen kelkkaurien ulkopuolella ajamisesta. Ulkopaikkakuntalaisten safariyritysten määrä on lisääntynyt viime vuosien aikana, mikä on lisännyt painetta alueelle korkeimman sesongin aikana. Yritykset toivovatkin alueelle enemmän valvontaa ja tiukempia vaatimuksia safariluvan saamiseksi, jotta luontomatkailu alueella pysyisi kestävällä tasolla myös tulevaisuudessa.

5.2 Motorisoidun liiketoiminnan vaikutukset saamelaiskulttuuriin ja luontaiselinkeinoihin

Vaikutuksia saamelaiskulttuuriin ja luontaiselinkeinoihin selvitettiin haastattelemalla siidojen jäseniä ja Saamelaiskäräjiä. Lisäksi tietoa vaikutuksista saatiin myös kävijäkyselyn avulla. Käsivarren erämaa-alue on tärkeä alueen saamelaiskulttuurin harjoittamispaikka ja poronhoito on alueella kulttuurin keskeisin harjoittamismuoto ja elinkeino. Poronhoidon ohella Käsivarren saamelaiset harjoittavat perinteisiä elinkeinoja kuten kalastusta, metsästystä, keräilyä ja käsitöitä. Käsivarren erämaa-alueella saamelaiskulttuuri on nykytilanteessa joutunut sopeutumaan motorisoituun toimintaan ja tekemään kompromisseja omassa elinkeinossaan.

Motorisoidun liiketoiminnan kasvu on asettanut merkittävää painetta poronhoidolle Käsivarren erämaassa ja nykyinen uramäärä on heikentänyt poronhoidon toimintamahdollisuuksia alueella. Nykyinen tilanne alueella on vähentyneiden laidunalueiden lisäksi lisännyt poronhoitajien tarvetta paimennukselle ja lisäruokinnalle, mikä puolestaan on heikentänyt elinkeinon kannattavuutta. Vai-

Kuva 28. Kelkkaura ennen Saarijärveä illalla 15.4.2025. Kuva: Taru Toivanen.

kutukset kohdistuvat erityisesti erämaa-alueen pohjoisosissa toimivien Kaijukan ja Vasaran siidojen alueisiin, joihin pääosa moottorikelkoilla tapahtuvasta safaritoiminnasta sekä omatoimisesta vapaakelkkailusta suuntautuu.

Lisääntynyt uraverkosto Kaijukan siidan alueelle on kaventanut siidan käytettävissä olevia kevätlaidun- ja vasoma-alueita tuntuvasti. Riittävän rauhallisia vasomaisalueita löytyy nykyään vain kauempaa Kalottireitin itäpuolisilta tunturiylängöiltä, jotka ovat porojen ravinnonsaannin kannalta heikkolaatuisempia kuin menetetyt alueet. Tämä tarkoittaa, että suuri osa parhaista kevätlaitumista jää käyttämättä ja porot pakkautuvat pienemmälle alueelle laiduntamaan, mikä johtaa laidunten epätasaiseen kulumiseen. Laidunten epätasainen kulumisen taas voi heikentää pitkällä aikavälillä vaatimien kuntoa ja näkyä vasojen teuraspainossa ja porojen enimmäismäärän vähentämistarpeena. Vasaran siidan osal-

ta motorisoidun toiminta on näkynyt etenkin käytettävissä olevien talvilaidunten kaventumisena, mikä laidunten epätasaisen kulumisen lisäksi on suoraan vaikuttanut myös paimentamis- ja ruokintatarpeen lisääntymiseen.

Haastattelu- ja kyselyaineistosta selviää, että poronhoitajien yhteistyö paikallisten matkailuyrittäjien kanssa sujuu pääosin hyvin. Ohjatuista moottorikelkkasafareista, jotka pysyvät nykyisillä sallituilla reiteillä ja noudattavat rauhoitusajkoja, ei ole ollut välitöntä haittaa poronhoidolle, joskin laajentunut uraverkosto aiheuttaa kumulatiivisia vaikutuksia poronhoidon toimintaedellytyksille. Haasteita on aiheuttanut se, että alueelle on tullut paljon uusia yrityksiä ja omatoimisia kelkkailijoita, joilla ei ole riittävästi tietoa erämaa-alueen erityispiirteistä, kuten poronhoidon yhteensovittamisesta ja alueen käyttörajoituksista. Tällaiset toimijat usein poikkeavat sallituilta reiteiltä eivätkä noudata rauhoitusajkoja.

Taulukko 5. Keskeiset vaikutukset saamelaiskulttuuriin ja luontaiselinkeinoihin.

Myönteiset vaikutukset
+ Lentoliikenne mahdollistaa saamelaisperheiden, lasten ja vanhusten osallistumista perinteiseen luonnonhyödyntämiseen ja poronhoitotöihin osallistumiseen.
+ Urien varsilla ja lähettyvillä on vähemmän petoeläimiä talviaikaan.
Kielteiset vaikutukset
- Moottorikelkkailu on vähentänyt poronhoitoon käytettävissä olevia laidunalueita. Osassa alueesta korostuvat vaikutukset talvilaidunalueisiin ja osassa porojen vasoma-alueisiin.
- Laidunalueiden vähentyminen johtaa laidunten epätasaiseen kulumiseen, mikä heikentää poronhoidon kestävyyttä pitkällä aikavälillä (teuraspainon tippuminen, tarve poromäärien vähentämiseen). Talvilaidunten vähentyminen ja kuluminen lisäävät suoraan ruokintakustannuksia.
- Nykyisten urien ulkopuolelle muodostuu paljon epävirallisia uria eikä rauhoitusaitoja noudateta, mikä hajottaa porotokkia ja ohjaa niitä ei-toivotuille alueille. Tarve paimennukselle ja ruokinnalle lisääntyy, mikä nostaa poronhoidon kustannuksia ja vaikuttaa elinkeinon taloudelliseen kannattavuuteen. Moottorikelkkailun häiriö vasoma-alueille vasoma-aikaan voi johtaa vasamenetyksiin (keskenmeno, vasan hylkääminen).
- Kalakantoihin kohdistuva paine kalastusmatkailun suosion ja järvien saavutettavuuden parantuessa.
- Metsästysmatkailussa porojen laidunalueita ei aina oteta huomioon (riekonpyynti).

Kuva 29. Poroja Haltin reitin varrella ennen Pitsusjärveä 15.4.2025. Kuva: Taru Toivanen.

5.3 Motorisoidun liiketoiminnan vaikutukset paikallisiin ja muihin alueen käyttäjiin

Tietoa motorisoidun liiketoiminnan vaikutuksista paikallisiin ja muihin alueen käyttäjiin kerättiin maastossa Käsivarren erämaa-alueella tehtyjen haastatteluiden ja laajan asukkaille ja alueen muille käyttäjille suunnatun kyselyn avulla. Tietoa saatiin myös helmikuussa 2025 Kilpisjärvellä järjestetyistä yleisötilaisuuksista. Haastatteluilla ja kyselyllä selvitettiin alueen muiden käyttäjien kokemuksia alueen motorisoidusta liiketoiminnasta ja siitä, onko toiminnalla vaikutusta alueen vetovoimaisuuteen luontomatkailukohteena.

Suhtautuminen motorisoidun liiketoiminnan vaikutuksiin jakaa paikallisten ja alueen muiden käyttäjien mielipiteitä. Kyselyaineiston perusteella Käsivarren erämaa-alueen käyttäjien ja kävijöiden mielipiteet motorisoidusta liiketoiminnasta ovat pääosin kielteisiä, mutta joukossa on myös neutraaleja ja myönteisiä näkemyksiä. Mielipiteet jakau-

tuvat erityisesti sen mukaan, painotetaanko luonnon ja rauhan säilyttämistä vai saavutettavuutta ja elinkeinotoiminnan edellytyksiä. Paikallisten suhtautuminen motorisoituun liiketoimintaan on keskimäärin myönteisempää kuin ulkopaikkakuntalaisilla. Maastohaastatteluissa haastateltavat eivät kuitenkaan kokeneet motorisoitua liiketoimintaa omalla matkallaan erityisen häiritseväksi.

Paikallisille motorisoitu liiketoiminta on merkittävä tekijä alueen elinkeinotoiminnan, työllistymismahdollisuuksien ja pysyvän asumisen kannalta, ja sen koetaan parantavan myös erämaa-alueen saavutettavuutta. Vaikutukset paikallisesta näkökulmasta painottuvat siten ennen kaikkea taloudellisiin ja elinvoimaan liittyviin tekijöihin.

Moottoroidun liiketoiminnan vaikutukset alueen käyttäjien kokemaan viihtyisyyteen ja luontomatkailulliseen vetovoimaan näytettyvät pääosin subjektiivisina ja käyttäjäryhmästä riippuvina. Kysely- ja haastatteluaineistossa näkemykset vaikutuksista alueen vetovoimaisuuteen jakautuvat varsin tasaisesti myönteisiin, neutraaleihin ja kielteisiin vaikutuksiin.

Taulukko 6. Keskeiset vaikutukset paikallisiin ja alueen muihin käyttäjiin.

Myönteiset vaikutukset
+ Taloushyödyt paikallisille, alueen tärkeä elinkeino perustuu osin motorisoituun liiketoimintaan
+ Turvallisuuden lisääntyminen alueella (pelastustoiminta, kelkkaurat luovat turvaa ja reittejä hiihtäjille)
+ Alueen saavutettavuus, mahdollisuus kokea erämaa myös esim. liikuntarajoitteisilla
Kielteiset vaikutukset
- Luonnonrauhan menetys melun, rauhattomuuden ja saasteen vuoksi
- Kelkkailun lisääntymisen uhka alueen ainutlaatuisuuden säilyttämiselle
- Jotkut kävijät eivät enää käy alueella lisääntyneen motorisoidun liiketoiminnan vuoksi

5.4 Erämaalain tavoitteiden toteutuminen

5.4.1 Erämaa-alueeseen liittyvät lait ja suunnitelmat

Erämaa-alueiden käyttöä ja suojelua ohjataan useilla toisiaan täydentävillä laeilla, joiden tavoitteena on tasapainottaa luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen, alkuperäiskansojen oikeudet ja erilaisten käyttömuotojen, kuten monipuolisen virkistyskäytön, poronhoidon ja luonnonvaratalouden, yhteensovittaminen.

Keskeisin säädös on erämaalaki (62/1991), jonka tarkoituksena on turvata erämaa-alueiden alkuperäisyys, luonnon monimuotoisuus ja poronhoidon edellytykset sekä mahdollistaa luontomatkailu ja muu perinteinen luonnonkäyttö.

Erämaalain rinnalla sovelletaan lukuisia muita lakeja, kuten luonnonsuojelulakia, poronhoitolakia, metsästys- ja kalastuslakia sekä maastoliikenne- ja ilmailulakia, jotka säätelevät muun muassa alueiden käyttöoikeuksia, liikkumista ja luonnonvarojen hyödyntämistä. Lisäksi yhdenvertaisuuslaki ja saamelaisien oikeuksia koskevat säädökset korostavat perusoikeuksien ja kulttuurisen monimuotoisuuden turvaamista. Erämaa-alueita koskeva lainsäädäntö muodostaa kokonaisuuden, jonka avulla pyritään varmistamaan, että luonnon säilyttäminen, alkuperäiskansojen oikeudet ja kestävä käyttö voivat toteutua rinnakkain.

Erämaa-alueille laaditaan erämaalain mukaisesti hoito- ja käyttösuunnitelmat 10–20 vuoden ajanjaksolle ja niitä päivitetään tarpeen vaatiessa. Hoito- ja käyttösuunnitelmien avulla määritellään toimenpiteet alueen perustamistavoitteiden toteuttamiseksi ja sovitetaan yhteen luonnonsuojelun, virkistyskäytön ja muun käytön tavoitteita. Hoito- ja käyttösuunnitelmat laaditaan yhdessä sidosryhmien kanssa. Saamelaisalueella hoito- ja käyttösuunnitelmissa on käytössä vapaaehtoinen Akwé Ko:n prosessi, joka täydentää saamelais-

kulttuurin, elinkeinojen ja kulttuuriperinnön tiedon tarpeet.

Hoidon ja käytön suunnittelu sisältää nykytilan kuvauksen, jossa tunnistetaan alueen suojelu- ja kulttuuriarvot. Nykytilan kuvauksen perusteella arvioidaan alueeseen kohdistuvia keskeisiä uhkia ja esitetään toimenpiteitä niiden torjumiseksi. Tavoitteen asettelussa esitetään, kuinka toimenpiteiden toteutumista seurataan ja niiden vaikutuksia ja vaikutavuutta arvioidaan. Toteutukseen on koottu Metsähallituksen vastuulla olevia toimenpiteitä ja niiden resurssitarpeita. Suunnitelma on ympäristöministeriön vahvistama.

5.4.2 Erämaalain tavoitteiden toteutuminen

Erämaalain tavoitteiden toteutumista arvioidaan erityisesti motorisoidun liiketoiminnan näkökulmasta, johon kuuluvat talviaikainen moottorikelkkasafaritoiminta sekä kesäisin lentotoiminta. Selvityksen aikana motorisoidusta toiminnasta muodostui kolme eri näkökulmaa, jotka on syytä erottaa toisistaan arvioitaessa erämaalain tavoitteiden toteutumista motorisoidun liiketoiminnan näkökulmasta:

- 1) Motorisoitu liiketoiminta (safarit, lentotoiminta): yritysten safariluvat ja lentotoiminnan suostumukset
- 2) Tupien vuokraajat ja kelkkailu: Vuokratupien käyttö tukikohtina, joista tehdään kalastusretkiä erämaajärville tai siihen liittyvä muu kelkkailu.
- 3) Muu vapaa-ajan kelkkailu: omatoiminen kelkkailu uraluvalla ja sääntöjen noudattaminen.

Erämaaluonteen säilyttäminen

Käsivarren erämaaluonteen säilyttämistä on arvioitu selvityksen kokemusperäisiin havaintoihin peilaten. Erämaaluonteen säilyttäminen pitää sisällään alueen luonnontilan ja monimuotoisuuden suojelun sekä rauhallisuuden.

Taulukko 7. Erämaa-alueisiin liittyvät lait ja niiden yhtymäkohdat erämaa-alueiden käyttöön.

Laki	Ydinsisältö
Erämaalaki (62/1991)	Suojella erämaa-alueiden luonnontilaa ja monimuotoisuutta. Tukea porotalouden perinteisiä käytäntöjä ja elinkeinoa. Mahdollistaa vastuullinen virkistyskäyttö ja matkailu, kunhan se ei vaaranna alueiden luonnontilaa. Sallia perinteinen luonnonkäyttö, kuten metsästys ja kalastus, ekologisesti kestävällä tavalla. Saamelaisten oikeus harjoittaa kulttuuriaan kotiseutualueellaan.
Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)	Vaikuttaa luvanvaraiseen toimintaan ja palveluihin, jotka yhdenvertaisuuslain mukaan eivät saa suosia tai syrjiä mitään ryhmää perusteettomasti.
Luonnonsuojelulaki (9/2023)	Säätää luonnon monimuotoisuuden suojelua, kuten kansallispuistot ja luonnonpuistot.
Metsähallituslaki (234/2016)	Ohjaa Metsähallituksen toimintaa valtion maiden ja vesien hoidossa.
Laki saamelaiskäräjistä (974/2025)	Saamelaisilla alkuperäiskansana on itsemääräämisoikeutensa toteuttamiseksi saamelaisten kotiseutualueella omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin tässä laissa ja muualla laissa säädetään.
Poronhoitolaki (848/1990)	Määrittelee poronhoitoalueet ja porotalouden oikeudet.
Metsästyslaki (615/1993)	Säätää metsästysoikeuksia erämaa-alueilla.
Kalastuslaki (379/2015)	Määrittelee kalastuksen säännöt valtion vesialueilla.
Maastoliikennelaki (1710/1995)	Säätää moottorikelkkailua ja muuta moottoriajoneuvoliikennettä erämaa-alueilla.
Ympäristönsuojelulaki (527/2014)	Asettaa ympäristönsuojelua koskevat yleiset vaatimukset.
Ilmailulaki (864/2014)	Säätää ilma-alusten lentämistä. Kaupallisen toiminnan osalta laskeutuminen ja nousu erämaa-alueilla vaatii Metsähallituksen luvan.
Käsivarren erämaa-alueen ja Ännjaloanjin suojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma 2021	Määrittelee alueiden hoidon ja käytön periaatteet. Turvaa luontoarvot, erämaisuuden ja saamelaisten perinteiset elinkeinot. Ohjaa virkistyskäyttöä, matkailua ja luvanvaraista toimintaa suojelutavoitteiden mukaisesti.
Saamelaisten paliskuntien ja metsähallituksen yhteistyösopimus	Saamelaisten kotiseutualueella poronhoidon huomioon ottamista ohjaa Saamelaiskäräjien, Kolttien kyläkokouksen, saamelaisten kotiseutualueen paliskuntien ja Metsähallituksen kesken v. 2014 solmittu yhteistyösopimus
Akwé: Kon -toimintamalli	Akwé: Kon -toimintamallia käytetään tyypillisesti luonnonsuojelu- ja erämaa-alueiden hoidon ja käytön suunnittelussa ja luonnonvarasuunnittelussa. Toimintamallia voidaan käyttää Metsähallituksen ja Saamelaiskäräjien sekä koltta-alueella Kolttien kyläkokouksen yhteisellä päätöksellä myös yksittäisissä erityiskohteisiin liittyvissä hankkeissa, joilla on merkittävä vaikutus saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytyksiin.

Erämaan hiljaisuus ja rauha ovat kuitenkin alkaneet paikoin kärsiä lisääntyneen moottorikelkkailun ja lentoliikenteen myötä. Selvityksen tulosten mukaan lisääntynyt liikenne erämaassa on aiheuttanut paikallista maaston kulumista, häiriöitä eläimistölle ja meluhaittaa. Suosituimmilla reiteillä ja kohteilla näkyy kulumisen merkkejä, esimerkiksi Haltile johtavalla moottorikelkkauralla taukopaikkojen ympärillä maaperä on kulunut ja reitien varsilta löytyy ajoittain roskaantumista. Myös erämaan äänimaisema on muuttunut. Moottorikelkkajien äänet kantautuvat suosituimpien urien läheisyydessä ja kesäaikaan helikoptereiden ja vesitasojen äänet rikkovat ajoittain muutoin hiljaista tunturiluontoa. Osa erämaassa liikkuneista on havainnut, että perinteinen rauhoittumisen tunne on hie-
man vähentynyt kasvaneen toiminnan myötä, osaa toiminta ei häiritse. Valtaosa vastaajista kokee erämaalain erämaaluonteen säilyttämisen yhä toteutuvan nykytilanteessa varsinkin laajalla erämaa-alueella reittien ulkopuolella. Huolena on kuitenkin, että motorisoidun toiminnan kasvun myötä erämaaluonteen säilyminen voi vaarantua ja vilkkaimpina aikoina liikennöidymmällä reitillä tämän tavoitteen ei koettu toteutuvan.

Käsivarren erämaa-alueen luontoarvot ja maiseman koskemattomuus on pystytty pääosin turvaamaan tähän asti, mutta erämaaluonne (hiljaisuus ja syrjäisyys) on osin heikentynyt motorisoidun liiketoiminnan laajenemisen vuoksi. Nykytilanteessa erämaalain ensimmäisen tavoitteen eli erämaan luonnon tilan ja rauhallisuuden säilymisen arvioidaan toteutuvan osittain. Tilanne on toistaiseksi hallinnassa laajoilla erämaan alueilla, mutta kehityssuunta edellyttää seurantaa ja mahdollisia toimia, jottei erämaaluonne vaarannu pysyvästi tulevaisuudessa. Ilman käytöspaineen hallintaa riskinä on, että luontoarvojen heikkeneminen alkaa vaikuttaa myös matkailun perusedellytyksiin.

Saamelaiskulttuurin ja luontaiselinkeinojen turvaaminen

Selvityksen perusteella moottorikelkkailu (motorisoitu liiketoiminta ja omatoimikelkkailu) on lisännyt poronhoitoon kohdistuvaa painetta ja kaventanut vuosien saatossa poronhoidolle käytössä olevaa aluetta. Erityisesti keväinen vasomisaika koetaan herkäksi, sillä moottorikelkkailun myötä porot siirtyvät pois perinteisiltä laidunalueilta, mikä pakottaa poronhoitajia muuttamaan työtapojaan ja tämä lisää myös ruokinnan tarvetta.

Saamelaisyhteisön edustajien mukaan erämaa-alueen käyttö ei tällä hetkellä ole kes-tävällä tasolla kulttuurin ja perinteisten elinkeinojen kannalta. Kestävyystavoitetta ei ole yhdessä määritelty paikallisten kanssa, eikä nykykäytäntö täysin turvaa saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytyksiä. Saamelaiskäräjät korostaa, että tulisi sopia selkeät rajat ja säännöt alueen käytölle luonnon ja kulttuurin kannalta, lisätä valvontaa sekä tiivistää yhteistyötä paikallisten kanssa.

Erämaalain tavoitteen toteutumisen arvioidaan olevan tältä osin puutteellista. Poronhoito jatkuu alueella, mutta sen häiriöttömyyden ja kulttuuristen oikeuksien ei arvioida toteutuvan lain hengessä. Saamelaisyhteisön kokemus on, että ilman muutosta nykykäytäntöihin kulttuuristen oikeuksien turvaaminen on vaarassa ja voi heikentyä entisestään. Tämä edellyttäisi vuoropuhelun vahvistamista, sääntelyn ja valvonnan tiukentamista sekä käytön rajoittamista herkimmillä alueilla.

Luonnon monipuolisen käytön ja edellytysten kehittäminen

Erämaalain kolmantena tavoitteena on mahdollistaa erämaa-alueiden monipuolinen käyttö, erityisesti luontomatkailun ja virkistyskäytön mahdollistaminen siten, ettei se vaaranna erämaan muita arvoja.

Käsivarren erämaa on viime vuosina nousut yhdeksi Lapin vetovoimaisimmista luontomatkailukohteista. Motorisoitu liiketoiminta on laajentanut aluetta hyödyntävien kävijäryhmien määrää: moottorikelkkasafarit, re-

kikuljetukset ja kesäajan lentotoiminta ovat lisänneet alueen saavutettavuutta. Tämä on tuonut Kilpisjärven seudulle aluetaloudellisia hyötyjä, kuten työpaikkoja, palvelujen monipuolistumista ja kuntatalouden vahvistumista. Motorisoidun liiketoiminnan nähdään myös parantaneen turvallisuutta, esimerkiksi Haltille suuntautuva huoltoura toimii pelastusreitteinä ja opastettujen retkien myötä alueella on osaavia oppaita. Lisäksi saavutettavuuden paraneminen on tehnyt erämaan elämysistä mahdollisia myös ikääntyneille ja liikuntarajoitteisille kävijöille. Näiltä osin luonnon monipuolinen käyttö on pääosin toteutunut.

Motorisoidun liiketoiminnan laajentuminen ei ole ollut kuitenkaan ongelmatonta. Suosituimmilla alueilla esiintyy kulumista ja rauhan häiriintymistä, ja eri käyttäjäryhmien väliset ristiriidat ovat lisääntyneet. Ristiriidat johtuvat usein myös muiden käyttäjäryhmien liikkumisesta moottorikelkkailuun tarkoitetulla reitillä. Ongelmien taustalla on usein tiedon ja opastuksen puute, sääntöjen noudattamatta jättäminen (luvattomat ajot reittien ulkopuolella, safarilupien ehtojen kiertäminen) sekä riittämätön valvonta. Kyselyaineiston perusteella suurin osa vastaajista pitää nykytilaa vielä kestäväenä, mutta korostaa valvonnan ja sääntöjen toimeenpanon tärkeyttä. Yksi selvityksen havainnoista on, että osa erämaa-alueella safariluvalla toimivista yrityksistä ovat ulkopaikkakuntalaisia toimijoita, joilla ei ole pysyvää toimintaa tai juurtumista Kilpisjärven tai Enontekiön alueelle. Safarilupien määrä on noussut merkittävästi ulkopaikkakuntalaisten yritysten osalta, joilla on kuitenkin yhdenvertaisuuslain tulkinnan mukaan oikeus harjoittaa liiketoimintaa. Havaintojen perusteella safarilupien saaminen on ollut helppoa ja niitä on osin myös käytetty väärin perustein omatoimiseen kelkkailuun. Paikallisten yrittäjien ja asukkaiden näkemyksen mukaan tämä on ongelmallista, koska toimijoilla ei välttämättä ole ymmärrystä alueen erityispiirteistä (esim. poronhoidon tarpeet, saamelaiskulttuuri) sekä yleisesti

erämaa-alueella toimimisesta turvallisuusnäkökulmat huomioiden.

Erämaalain tavoitteen toteutumisen tulkinta on tällä kohtaa kaksijakoinen. Kolmas erämaalain tavoite toteutuu osittain: Erämaa palvelee monipuolisesti sekä matkailijoita että perinteisiä luonnon virkistyskäyttöä (metsästys, kalastus, retkeily). Toisaalta motorisoidun liiketoiminnan kasvu on kuitenkin luonut sosiaalisia ja ekologisia paineita, joita on hallittava, jotta tavoite säilyy kestävällä tasolla.

5.5 Keinovalikoima haittavaikutusten ennaltaehkäisemiseksi

Erämaahan liittyvät lait ja suunnitelmat vaikuttavat siihen, mitä keinoja voidaan käyttää erilaisten haittavaikutusten ennaltaehkäisemiseen ja alueen toiminnan hallintaan. Kyselyssä, haastatteluissa ja tilaisuuksissa ehdotettiin erilaisia toimenpiteitä ja annettiin kehitysehdotuksia siihen, miten motorisoitua liiketoimintaa ja sen vaikutuksia voitaisiin hallita paremmin. Kehitysehdotukset liittyvät motorisoidun liiketoiminnan rajaamiseen, valvonnan ja vastuullisuuden lisäämiseen sekä paikallisten ja luonnon erityispiirteiden huomioimiseen. Samalla halutaan säilyttää mahdollisuudet turvalliseen liikkumiseen, saavutettavuuteen ja paikallistalouden hyödyntämiseen, mutta siten, että luontoarvot ja erämaisyyden kokemus eivät vaarannu. Myös vuoropuhelua ja tiedottamista eri toimijoiden välillä peräänkuulutetaan. Tulokset tukevat toimenpiteitä, kuten reittien rajaamista, valvonnan lisäämistä ja lupakäytäntöjen tarkistamista.

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) vaikuttaa luvanvaraiseen toimintaan ja palveluihin, jotka lain mukaan eivät saa suosia tai syrjiä mitään ryhmää perusteettomasti. Nykyisellään safarilupia myönnetään periaatteessa kaikille hakijoille lain henkeä noudattamalla. Koska haasteeksi Käsivarren erämaa-alueella ovat muodostuneet safarilupien väärinkäytökset, muuhun kuin liiketoiminnan harjoittami-

Kuva 30. Kohta, josta yritysura erkanee Metsähallituksen moottorikelkkailu-uralta. Kuva: Taru Toivanen.

seen esitetään lupakriteerien tiukentamista. Lupakriteereitä voidaan tiukentaa yhdenvertaisuuslain puitteissa, mikäli kriteerit ovat samat kaikille eivätkä syri mitään ryhmää perusteettomasti. Metsähallitus ei voi kohdella hakijoita eri tavoin esimerkiksi kotipaikan, kielen tai etnisen taustan perusteella (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014).

Toisena lähtökohtana on **hallintolaki**. Metsähallitus toimii julkista hallintotehtävää hoitaessaan hallintolain (434/2003) mukaisesti. Kun se myöntää safarilupia, kyse on hallintopäätöksestä, johon liittyy viranomaisen harkintavaltaa. Metsähallitus voi asettaa ehtoja, jos ne perustuvat lakiin, asetukseen tai toimivaltaperusteeseen (esim. Erämaalaki 62/1999, Luonnonsuojelulaki 9/2023, Poronhoitolaki 848/1990), ovat objektiivisesti perusteltuja

(esim. turvallisuus, luonnonsuojelu, poronhoito) eivätkä kohteile hakijoita eriarvoisesti ilman hyväksyttävää perustetta.

Metsähallituksella voi siis olla lakiin perustuva, hyväksyttävä ja oikeasuhteinen syy asettaa erillisiä kriteereitä tai rajoituksia safariluvulle tai muulle toiminnalle Käsivarren erämaa-alueella. Metsähallitus voisi esimerkiksi:

- rajoittaa safarilupien määrää tietyillä alueilla ekologisista syistä
- vaatia tiettyjä lupaehtoja safariluvulle kuten esim. koulutustaso, vastuullisen luontomatkailun kriteerit, vakuutukset
- muita rajoituksia, jotka turvaavat alueen saamelaiden kotiseudun luontaiselinkeinot ja kulttuurin tai poronhoidon edellytykset.

Metsähallitus ei siis suoraan voi poiketa yhdenvertaisuuslaista, mutta se voi soveltaa poikkeuksia, jos ne perustuvat hyväksyttäviin, lainmukaisiin tavoitteisiin (esim. luonnonsuojelu, poronhoito, saamelaiskulttuuri, turvallisuus). Esimerkiksi lupia voidaan rajoittaa, jos rajoitukset ovat objektiivisia, perusteltuja ja oikeasuhtaisia ja jos niitä sovelletaan yhdenmukaisesti kaikkiin. Monet alueen käyttäjät ja paikalliset ovat huolissaan alueen luonnon kulumisesta. Metsähallitus voi luonnonsuojelulakiin ja erämaalakiin nojaten rajoittaa näiden lakien tavoitteiden täyttymiseksi toimintaa Käsivarren erämaa-alueella niin kuin se on tähänkin mennessä tehnyt esimerkiksi rajoittamalla liikkumista tietyillä vyöhykkeillä eri vuodenaikoina.

Valvonta

Selvityksen perusteella vaikutukset erämaalain tavoitteiden toteutumiseen eivät johdu ainoastaan motorisoidusta liiketoiminnasta, vaan vaikutuksia aiheuttaa myös omatoiminen kelkkailu luvattomasti reittien ulkopuolella esimerkiksi omatoimisten kelkkailijoiden toimesta. Valvonnan tehostaminen on yksi mahdollisuus kehittää toimintaa, mutta siihen käytettävät resurssit ovat rajallisia. Lisäksi viranomaistaholta poliisilla, Metsähallituksella ja Rajavartiolaitoksella on ainoastaan valvontaoikeudet ja mahdollisuudet määrätä seuraamuksia rikkomuksista. Yksi keino on valtuuttaa alueelle erikseen nimetyt valvojat/valvoja, jotka toimivat ohjaus- ja neuvontaperiaatteella mutta voivat kuitenkin tehdä ilmoitukset viranomaiselle jatkotoimenpiteitä varten.

Safarilupien myöntämisen perusteiden tarkentaminen

Yritysten safarilupien myöntämisen perusteita ja kriteereitä tulisi tarkentaa, ja yksi keino on yritysten osaamisen ja toimintaedellytysten varmistaminen erämaa-alueella pitkäjänteisesti. Tavoitteena tulisi varmistaa, että kaikki erämaa-alueella toimivat motorisoitua liiketoimintaa harjoittavat tahot täyttävät yhtenäiset turvallisuus-, ympäristö- ja paikallisoaamisen kriteerit. Määräaikaisen safariluvan myöntämisen perusteena voi olla, että vähintään yksi vastuuhenkilö ja oppaat ovat suorittaneet koulutuksen hyväksytysti. Koulutuksen tulisi sisältää luonnon- ja sääolojen sekä alueen tuntemusta ja tietoa muista käyttäjäryhmistä (retkeilijät, paikalliset, poronhoito, saamelaiskulttuuri) ja myös alueen eläimistön ja luonnonsuojelun näkökohdat. Koulutuksen edellyttäminen safariluvan saamiseksi edesauttaisi toimijoiden sitoutumista alueelle, ennaltaehkäisisi mahdollisia konfliktitilanteita eri käyttäjäryhmien välillä ja varmistaisi kaikkien turvallisuutta erämaassa. Näin voitaisiin myös vaikuttaa siihen, että safarilupaa hakevat vain ne yritykset, jotka aikovat harjoittaa liiketoimintaa alueella.

Taulukko 8. Ehdotuksia keinovalikoimaan.

Lupakriteerien tarkentaminen

Keino	Tavoite/ratkaistava haaste
Pakollinen koulutus yrittäjille paikan päällä safari-luvan saamiseksi	Sitouttaa yrityksiä alueeseen ja varmistaa siellä toimivien riittävä tieto paikallisista olosuhteista ja erityispiirteistä. Osaamista päivitettävä säännöllisin väliajoin. Ennaltaehkäistään safarilupien väärinkäyttöä.
Yrityksille vastuullisuusvaatimuksia (esim. STF-sertifikaatti) ja ympäristötietoisuuden lisäämistä	Vaativalla yrityksiltä sitoutumista kestävän matkailun periaatteisiin todentamisen kautta varmistetaan, että alueella toimivat yritykset toimivat vastuullisesti.
Moottorikelkkasafareiden koon ja määrien rajoittaminen	Varmistetaan erämaaluonteen säilyminen, ennaltaehkäistään vaikutuksia poronhoitoon ja muihin alueen käyttäjiin.
Kiintiöiden asettaminen safarilupien määrälle	Varmistetaan erämaaluonteen säilyminen ja luonnon säilyminen.

Valvonta

Keino	Tavoite/ratkaistava haaste
Valvonnan lisääminen	Nykyiset rajoitukset ovat selvityksen mukaan monen mielestä riittäviä. Haaste on, että rajoituksia noudatetaan vaihtelevasti. Erityisesti omatoiminen kelkkailu alueella.
Sanktioiden tiukentaminen	Rajoitusten ja kieltojen rikkomisen ennaltaehkäisy.
"Matkustusilmoitus" Suostumus GPS-seurantaan	Pystytään valvomaan reiteiltä poikkeamista.

Viestintä ja opastus

Keino	Tavoite/ratkaistava haaste
Tiedotuskampanjat vastuullisesta liikkumisesta ja luonnon erityispiirteistä	Lisää tietoisuutta alueella liikkujille muista liikkujista ja heidän oikeuksistaan. Ennaltaehkäisee kokemattomien retkeilijöiden vaaratilanteita.
Reittien merkitseminen maastoon (ml. kieltokyltit)	Selkeyttää maastossa kulkijalle sallitut reitit. Ennaltaehkäisee kielletyillä reiteillä vahingossa liikkumista.
Maasto-opastuksen kehittäminen (värikoodit, risteyskohdat jne.)	Ennaltaehkäisee maastossa väärille urille menemistä. Lisää turvallisuutta.
Seminaari-/työpajatyypiset tapaamiset alueen muiden luonnonkäyttäjien kanssa	Ennakkoluulojen ja konfliktien ennaltaehkäisy. Mahdollisuus jakaa elinkeinostaan tietoa toisille erämaa-alueen käyttäjille ja hakea suuntaviivoja /pelisääntöjä.

Muita keinoja

Keino	Tavoite/ratkaistava haaste
Uusi yritystukikohta purkamaan painetta muilta rakenteilta	Ohjataan yritystoimintaa omiin tiloihin ja tukikohtiin. Puretaan ruuhkia yleisessä käytössä olevilta tueilta.
Kehityksen seuraaminen tasaisin väliajoin	Selvitykseen perustuen tilanteen kehittymisen seuraaminen kyselyjen toistamisen kautta. Mahdollistaa reagoinnin ajoissa.

6 Johtopäätökset

Selvityksessä on kerätty laaja aineisto eri sidosryhmien näkemyksistä motorisoidun liiketoiminnan tilasta ja vaikutuksista Käsivarren erämaa-alueen eri käyttömuotoihin ja erämaalain tavoitteiden toteutumiseen. Selvityksen tulosten perusteella erilaisia vaikutuksia motorisoidusta liiketoiminnasta mutta myös muusta motorisoidusta toiminnasta, kuten omatoimisesta kelkkailusta, on muodostunut alueen luontomatkailuun, saamelaiskulttuuriin ja luontaiselinkeinojen harjoittamiseen sekä paikallisiin ja alueen muihin käyttäjiin. Haasteeksi on muodostunut myös safarilupien väärinkäytökset muuhun kuin liiketoiminnan harjoittamiseen. Vaikutukset ovat niin myönteisiä kuin kielteisiäkin. Motorisoitu liiketoiminta on tuonut elinvoimaa alueelle ja mahdollisuuksia harjoittaa matkailuelinkeinoja. Motorisoitu liiketoiminta ja liikuminen erämaa-alueella on paikallisille tärkeä tapa liikkua alueella. Liiketoiminta on lisännyt turvallisuuden tuntua alueella, ja paikalliset yritykset tekevät myös vapaaehtoisia pelastustehtäviä alueella, esimerkiksi väsähtäneen retkeilijän auttamista alueelta pois. Lisääntynyt määrä motorisoitua liiketoimintaa alueella on toisaalta lisännyt alueen rauhattomuutta vilkkaasti liikennöityjen reittien varrella. Erämaan luonne, sen rauhallisuus on osittain kärsinyt ja vaikuttanut joidenkin kävijöiden luontokokemukseen. Kelkkailun lisääntyminen on lisännyt painetta poronhoitoon ja vaikuttanut porojen luontaiseen laidunkiertoon. Lisääntynyt omatoiminen kelkkailu ja sallittujen reittien ulkopuolella kelkkailu on lisännyt häiriöitä ja yhteentörmäyksiä elinkeinojen ja eri käyttäjien välillä.

Erämaalain keskeiset tavoitteet, alkuperäisen luonnon säilyttäminen, poronhoidon edellytysten turvaaminen, luontomatkailun edistäminen sekä saamelaiskulttuurin turvaaminen, toteutuvat nykytilanteessa selvityksen perusteella vain osittain. Matkailu alueella on kasvanut ja alkuperäinen erämaaluonto on pääosin säilynyt, mikä on linjassa lain tavoitteiden kanssa. Sen sijaan poronhoidon ja saamelaiskulttuurin edellytykset ovat heikentyneet kasvavan matkailupaineen alla. Tällä hetkellä motorisoidun liiketoiminnan nähdään pääosin yritysten, paikallisten ja alueen muiden käyttäjien näkökulmasta olevan vielä kestäväällä tasolla. Jatkossa korostuu kuitenkin tarve varmistaa, että motorisoitu liiketoiminta ei ylitä erämaan kantokykyä vaan pysyy tasolla, joka kunnioittaa alueen ainutlaatuista luontoa sekä saamelaisten oikeuksia ja perinteisiä elinkeinoja.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että motorisoidun liiketoiminnan osalta Käsivarren erämaa-alueella ollaan tietynlaisessa käännekohtassa sen kantokyvyn osalta. Eri sidosryhmät kaipaavat alueelle enemmän valvontaa, jotta olemassa olevia rajoituksia noudatettaisiin. Safarilupien myöntämisen perusteisiin kaivataan kriteereitä ja seurantaa. Toimijoiden ja sidosryhmien piirissä vallitsee yhteisymmärrys siitä, että erämaan nykytila on turvattava ja tiettyjä toimenpiteitä tulee tehdä, jotta tilanne pysyy hallinnassa. Yhteensovittamalla matkailuelinkeinon ja perinteisten elinkeinojen vaatimukset voidaan turvata erämaan tulevaisuus niin, että sekä Metsähallitukselle asetetut suojelu- ja käyttötavoitteet sekä paikallisten odotukset täyttyvät. Tämä edellyttää jatkossakin eri osapuolten tiivistä vuoropuhelua ja yhteisiä pelisääntöjä, jotta Käsivarren erämaalain tavoitteet täyttyvät.

Lähteet

Erämaalaki 62/1991. – <finlex.fi/fi/lainsaadanto/1991/62>.

Hallintolaki 434/2003. – <finlex.fi/fi/lainsaadanto/2003/434>.

Hansen, L. 2024: Askelmerkkejä saamelaiskulttuuriin kohdistuvien kumulatiivisten vaikutusten kokonaisvaltaisen arvioinnin kehittämiseksi ympäristöön ja maankäyttöön liittyvissä kysymyksissä. – Ympäristöministeriön julkaisuja 2024:4. 266 s.

Laki Metsähallituksesta 234/2016. – <finlex.fi/fi/lainsaadanto/2016/234>.

Luonnonsuojelulaki 9/2023. – <finlex.fi/fi/lainsaadanto/2023/9>.

Maastoliikennelaki 1710/1995. – <finlex.fi/fi/lainsaadanto/1995/1710>.

Metsähallitus 2019: Käsivarren erämaa-alueen ja Ännjaloanjin suojelualueen hoito- ja käyttösuunnitelma. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 175. 188 s.

– 2021–2024: Enontekiön alueen safari- ja rekikuljetusyrittäjien palautekyselyt 2021–2024. – Metsähallituksen arkisto, Helsinki.

– 2022: Saamelaiden kotiseutualueen luonnonvarasuunnitelma 2022–2027. – Metsähallitus, Helsinki. 373 s.

– 2025: Safaritulastot ja myönnettyt maastoliikenneluvat. – Metsähallituksen arkisto, Vantaa.

Ohenoja, A. & Leppänen, T. 2010a: Käsivarren erämaan ja Kilpisjärven alueen kävijätutkimus 2009–2010. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 140. 106 s.

– & Leppänen, T. 2010b: Käsivarren erämaan ja Kilpisjärven alueen yritystutkimus 2009. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 139. 68 s.

Poronhoitolaki 848/1990. – <finlex.fi/fi/lainsaadanto/1990/848>.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2023: Selvitys: Pohjoismaiden kotimaanmatkailussa hyödyntämätöntä potentiaalia. – Tiedote 13.6.2023. <tem.fi/-/selvitys-pohjoismaiden-kotimaanmatkailussa-hyodyntamanta-potentiaalia>.

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. – <finlex.fi/fi/lainsaadanto/2014/132>.

Uusimmat Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisut

Sarja A

- No 254 Karppinen, A., Nikula, R. & Vierelä, M. 2024: Eräpalvelujen virtavesi-kunnostukset 2020–2023 – loppuraportti. 64 s.
- No 255 Palviainen, H., Tenhunen, T., Tervonen, P., Tolonen, S., Tuovinen, T., Vauramo, A. & Väli-Torala, T. 2024: Kulttuuriperinnön kuva 2023 – Metsähallituksen julkisten hallintotohtävien hallinnassa olevan kulttuuriomaisuuden kuva vuonna 2023. 53 s.
- No 256 Arnkil, A., Bäck, A., Haavisto, F., Keskinen, E., Kuningas, S., Laine, A., Nieminen, A., Puttonen, I., Raitanen, H. & Salovius-Laurén, S. 2024: A Review of Marine Nature Restoration Work and Methods Used in Finland. 139 s.
- No 257 Salo, E. & Huttunen, M. 2025: Kulttuuriperintöpotentiaalin selvitys rannikon laguunien ja jokisuistojen alueella sekä seitsemällä pilot-tikohteella – LIFE-IP Biodiversea-hanke. 90 s.
- No 258 Lehtonen, I., Pirinen, P., Tuomenvirta, H. & Aalto, J. 2025: Pohjoisten luonnonsuojelualueiden ilmasto-tulevaisuudet. 61 s.
- No 259 Toivola, M. 2025: Helmi-vieraspethanke – Petopyynnillä pesimärauhaa. 125 s.
- No 260 Aapala, K., Similä, M. & Kuhmonen, A. (toim.) 2025: Soiden ennallistamisopas. 422 s.
- No 261 Metsähallitus, Naturvårdsverket ja Miljødirektoratet 2025: Naalin (*Vulpes lagopus*) suojelusuunnitelma 2025–2029. 43 s.

Sarja B

- No 269 Tiikkainen, U. 2023: Sallan kansallispuiston ja Sallatunturin alueen kävijätutkimus 2022. 63 s.
- No 270 Haverinen, S. 2023: Patvinsuon kansallispuiston kävijätutkimus 2022. 66 s.
- No 271 Haverinen, S. 2023: Tiilikjärven kansallispuiston kävijätutkimus 2022. 64 s.
- No 272 Metsähallitus 2023: Suojelualueiden hoidon ja käytön periaatteet. 245 s.
- No 273 Metsähallitus 2025: Principles of Protected Area Management in Finland. 254 s.

Sarja C

- No 186 Metsähallitus 2024: Seitsemisen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 107 s.
- No 187 Metsähallitus 2025: Perämeren kansallispuiston, Perämeren saarten ja Röytän hoito- ja käyttösuunnitelma 2023–2037. 254 s.
- No 188 Metsähallitus 2025: Saaristomeren hoito- ja käyttösuunnitelma. 462 s.
- No 189 Forststyrelsen 2025: Skötsel- och användningsplan för Skärgårdshavet. 462 s.
- No 190 Metsähallitus 2025: Patvinsuon hoito- ja käyttösuunnitelma. 144 s.

ISSN-L 1235-6549
ISSN (VERKKOJULKAISU) 1799-537X
ISBN 978-952-377-162-8 (PDF)
JULKAISUT.METSA.FI